

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "חיי שרה" (ובו ו' עניינים בביאור הפרשה ושני פרקי "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק פ"ה "חיים שלום מוכח כעריק"

שרה ובא. ומי שאמר מהר המוריה בא ומי שאמר מבאר שבע בא הכל טעם אחד.

ברם עדיין הדברים תמוהים, דמכל מקום עיקר הביאה הייתה מהר המוריה ובאר שבע הייתה כעין תחנת ביניים, למה השמיט את העיקר ותפס את הטפל?

וראיתי ב"אור החמה" (להגאון הקדוש רבינו זונדל קרויזר זי"ע מגאוני צדיקי וחסיד ירושלים) שעמד בזה ובקושי הרא"מ ז"ל, מה ראה רש"י לתלות את מיתת שרה בעקידת יצחק ודילמא אירע שהגיע זמנה למות באותו זמן ואין קשורה מיתתה כלל לעצם העקידה (בפרט שתמוה הדבר שעל עצם זה שיצחק עמד להישחט ולא נשחט ועל כך פרוחה נשמתה וכבר האריכו במפרשים למענייתם ואכמ"ל)

עוד תמה הרא"מ למה לא אמר זאת רש"י בתחילת הפסוק ותמת שרה? וביאר הרא"מ דכוונת רש"י בקושיא, למה נסמכה דבא לבאר למה מתה בזמן הזה, על זה פירש הרא"מ דהעקידה גרמה למותה, ומניין לומר זאת? ממה שהפסוק אומר "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" על כך הקדים רש"י שבא מבאר שבע, כלומר ביאתו מבאר שבע הייתה כדי לעשות את העקידה (דעת הרמב"ן בתחילת דבריו שאת הצוואה לעקידה קיבל אברהם בבאר שבע והסמל של העקידה מצוין לפי"ז בהזכרת באר שבע) ובה מיושבים דברי רש"י גם עם דעת המדרשים שהבאנו שבא מהר המוריה, דשניהם מכוונים לעניין אחד, שבא מבאר שבע להר המוריה ומשם הגיע לעקידה, עכתי"ד הרא"מ.

ותמה בזה באור החמה: (א) דמכל מקום לא מובן למה היה לרש"י להשמיע את הרמז של העקידה שזה באר שבע והניח את המפורש, שהרי בפסוק מבוואר להדיא שהעקידה הייתה בהר המוריה? (ב) גם את תמיהתו העיקרית לא יישב הרא"מ, שהרי שאל למה תלה רש"י את סיבת פטירתה של שרה בעקידה, כשניתן לומר שהגיעו אז ימיה ושנותיה לסיומם? (ני"ל הקטן, דהיה פשוט לחז"ל שנתקצרו חייה של שרה ממה שנגזר עליה בתחילה, דהכי איתא להדיא בגמ' בב"ק (דף צ"ג ע"א) "אמר רב חנן, המוסר דין על חברו הוא נענש תחילה, שנאמר, ותאמר שרי אל אברהם חמסי עליך. וכתוב, ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה". וכיון שכבר ידוע

(א) מהיכן בא אברהם לספוד לשרה?

איתא בפרשה (פ' כ"ג פס' ב') **"ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה"**.

ובפרש"י: ויבוא אברהם מבאר שבע לספוד לשרה ולבכותה, נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרוחה נשמתה ממנה ומתה".

דברי רש"י צריכים ביאור רב:

(א) מה שכתב שבא מבאר שבע, דלא כדברי המדרש בבראשית רבה (פ' נ"ח ה') וכן הוא בילקוט שמעוני (רמ"ז ק"יא) "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, מהיכן בא? מהר המוריה בא". (ב) נראה מרש"י שתמה למה נכתבה כאן מיתת שרה אמנו, ע"ז ביאר דמיתת שרה נגרמה בשל העקידה. וצ"ע דילמא עתה אירעה מיתת שרה (כדרך כל הארץ) מי הכריח שהעקידה גרמה לזה? (ג) למה כתב רש"י את סמיכות העקידה רק כעת ולא בתחילת הפסוק "ותמת שרה בקרית ארבע" כאן היה לרש"י לכתוב סיבת המיתה שנגרמה לה על ידי העקידה, למה הזכיר זאת רק בהמשך "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה"?

ב"גור אריה" ביאר את דברי רש"י שבא מבאר שבע זו מנלן? על זה ביאר דהכתוב סתם "ויבוא אברהם" ויש לפרשו מהמקום שהוזכר לעיל בפרשה (פ' כ"ב פס' י"ט) "וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע" ויש לתלות בפשיטות כי משם בא. ברם לפי"ז יש להבין את דברי המדרש וכן הוא בתרגום יונתן כאן "ואתא אברהם מן טור פולחנא" (הר המוריה) עוד יש להבין, איך העלים רש"י עיניו מכל אלו?

ורצה מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל לומר, על פי דברי הרמב"ן (כאן) שהאריך בביאור העניין שבא אברהם לבאר שבע, שהרי כבר לא התגורר בה י"ב שנים כי אם בחברון (כפי שהאריך רש"י בפסוק י"ט) וא"כ מה מעשהו בבאר שבע? וביאר בזה הרמב"ן דהלך למקום בו נטע אשל כדי להודות על ניסו ושם שמע במיתת

טעמא גופא חייבים היו לסדר את הדברים על פי הסדר הכרונולוגי, ויש ליישב בדוחק.

[תוספות אלו משתייכות לפרשת וירא]

ב) איזה כוח היה ללוט להציל את צוער שעה שאברהם אבינו לא פעל בתפילתו להצלת סדום?

איתא בפרשה שעברה (פ' י"ט פס' כ"א) "ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברתי".

ובפרש"י: גם לדבר הזה, לא דייך שאתה ניצול אלא אף כל העיר אציל בגללך".

התמיהה המתבקשת מאליה, אברהם צדיק הדור עומד ומתפלל על הצלת סדום ועמורה והקב"ה אינו שומע לו רק אם יהיו בה לכל הפחות עשרה צדיקים, למה לא הצליח להציל לכל הפחות את צוער שהיו עוונותיה מועטין וכפי שטען לוט (פס' כ') 'הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער אמלטה נא שמה הלא מצער היא ותחי נפשי ופרש"י: והלא עוונותיה מועטין ויכול אתה להניחה ותחי נפשי בה, ופשוטו של מקרא והלא עיר קטנה היא ואנשים בה מועטין, אין לך להקפיד אם תניחנה ותחי נפשי בה'. ולכאורה בין למדרשו ובין לפשוטו של מקרא יכול היה אברהם להתפלל לכל הפחות על העיר היא.

והנה לפירוש רש"י תפילת אברהם הייתה לבסוף על עיר אחת ואף עליה צריכים היו עשרה צדיקים ובלא זה לא יכולה הייתה העיר להינצל, משמע שעונש הכריתה היה מצד עצמה של העיר, או כי לא היה שייך לנתקה לעמוד בפני עצמה בלי שיהיו בה עשרה צדיקים שיגנו עליה מכוח צדקותם. אך יכול כעת לוט שלא היו לו זכויות מצד עצמו להינצל רק מכוח זכותו של אברהם, להציל עיר שלמה בגינו? (עוין ברש"י בד"ה אל תביט אחריו וז"ל אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצול וכו').

וסברתי בתחילה לומר, דאה"נ אין ללוט זכות להינצל, ברם לאחר שכבר נגזר עליו לחיות ואין לו מקום ניסה, שהרי ללכת אל ביתו של אברהם אינו יכול כפי שטען למלאכים (פס' י"ח) 'ויאמר לוט אליהם אל נא וגו' ובפרש"י: אל תאמרו אלי להימלט ההרה, פן תדבקני הרעה ומתי, כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב"ה רואה מעשי ומעשי בני העיר והייתי נראה צדיק וכדאי להינצל, וכשאבוא אצל צדיק אני כרשע וכו'. הרי שלא הייתה ללוט הצלה לשבת אצל אברהם וא"כ היכן יהיה ואיך תתקיים ההצלה?

על כן לא נותרה דרך אלא שימלט אל צוער שעדיין לא הרשיעה כל כך ועל כן ניתן היה לדחות את גזירתם לכל הפחות שנה אחת, כדי שתהיה לו הצלה זמנית. ואף שאין לו כוח להציל, אבל מצינו כבר בגמ' על יהודי שהיה גומל חסדים עם המתים שהציל את תושבי עירו

היה שמייתתה לא באה בזמן יש מקום לשאול איזה מאורע הביא לקיצור ימיה? על זה אומר רש"י כיון שמצינו את סמיכות פטירתה לעקידת יצחק, יש לתלות זאת בכך ודו"ק היטב).

לפיכך מבאר הגה"ק בעל "אור החמה" זי"ע בדרך אחרת את העניין, דהנה באמת ישנה פרשה שעומדת בין העקידה להסתלקות שרה, הפרשה דלעיל (פ' כ"ב פס' כ') 'ויהי אחר הדברים האלה ויוגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם היא בניס לנחור אחיך וכו' וכבר עמד רש"י בעניין, למה נסמכה פרשה זו לעקידה וז"ל 'ויהי אחר הדברים האלה ויוגד וגו', בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אילו היה בני שחוט כבר, היה הולך בלא בניס, היה לו להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו, וזהו אחר הדברים האלה, אחר הרהורי דברים שהיו על ידי העקידה. וא"כ שייך טפי להמשך פרשת אלעזר ויצחק עם העקידה שזה ההמשך המתבקש להרהורים, למה א"כ הפסיק במיתת שרה?

אלא ודאי צריכים למצוא שייכות למה הקדימו את פרשת ההסתלקות לפרשת הזיווג, אף שהיא ההמשך הישיר, כדי לתלות את סיבת פטירתה של שרה בשל העקידה. ברם עדיין יכול אתה לשאול, מכל מקום למה הוצרך רש"י לכתוב את העניין רק אחרי יבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, היה לו לכתוב זאת תיכף בתחילת הפרשה? כפי שהקשה הרא"מ.

ע"ז מבאר ב"אור החמה" דרש"י רצה לתרץ בזה קושיא אחרת, דהרי יש כאן שתי פרשיות שסמוכות לעקידה, פרשת ההסתלקות של שרה ופרשת זיווגו של יצחק, וכבר שנינו 'מעבירין את המת מלפני הכלה' כלומר עניין גדול להתעסק בשמחת כלה לפני הלווית המת, הוא הדין היה לתורה לכתוב את סדר זיווגו של יצחק לפני פרשת ההסתלקות, כיון שבלאו הכי שניהם קשורים לסמיכות העניין עם העקידה? ע"ז מבאר אור החמה דכיון שהעקידה הייתה סיבה ישירה למותה של שרה א"כ מישך שייכי טפי, ועל כן יש בעניין להקדים את פרשת ההסתלקות להתעסקות בשידוך, עכת"ד אור החמה שהם עמוקים ומתוקים מדבש.

ברם לי הקטן תמוה, דעל פי האמת אי אפשר היה להקדים את פרשת הזיווג לפני ההסתלקות, שהרי בסוף פרשת הזיווג כתוב (פס' ס"ז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו' אם לא נכתוב את פרשת ההסתלקות של שרה, אין לפסוק הזה כל משמעות. ואפילו שאין סדר לפרשיות ואין מוקדם ומאוחר בתורה, אבל אין טעם ועניין לכתוב עניין כשהעיקר חסר מהספר, וא"כ צריכים היו עתה להביא את סדר ההסתלקות שרה כדי שנדע ששרה נסתלקה ואז נוכל לסיים שלאחר פטירת שרה לקח יצחק את רבקה וניחם בה אחרי אמו, וזה תמוה ורחוק מאד, ורק מהאי

והיה מתקרב לאברהם אבינו יתכן שלא היה צריך שיצאו עמו ומואב מלוט והקב"ה היה מסבב בדרך אחרת את עניין מלכות בית דוד שתצא מרות ואין לנו כל השגה בנסתרות)

ובדרך אחרת ביאר האברך הנ"ל שיחי' (והסכים לכך מו"ר הגאב"ד שליט"א) דהנה נתבאר בחז"ל דכמה סוגי תפילות יש, תפילה למשה איש האלוקים, תפילה לעני כי יעטוף וכו' וביאר מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל דגדולה תפילה לעני כי יעטוף מתפילת משה איש האלוקים.

והביא ראיה לדבריו, דמצינו בהסתלקות משה רבינו שנאמר בו 'בעצם היום הזה' (דברים פ"א ל"ב פס' מ"ח) ופרש"י: בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח בעצם היום הזה בא נח, במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין וכו', אמר להם הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כוח למחות יבוא וימחה וכו'. אף כאן במיתתו של משה, נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך, אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את היס והוריד לנו את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכו' (ספרי).

והנה דברי המדרש תמוהים מאד, תינח בדור המבול וכן ביציאת מצרים סבורים היו שיש בידם לעצור, משום דבעניינים אלו יש לאדם עוד איזה צד הו"א שיש בידו לעשות ולפעול, לכן סבורים היו למחות בידי נח ובני ישראל, אבל לגבי מיתת משה רבינו, אין אפילו צד הו"א שניתן למנוע מאדם שנגזר עליו למות את גזר דינו, אי"כ איך חשבו בני ישראל לעצור בעד הקב"ה מליטול את נשמתו של משה רבינו?

(ברם יש אפשרות אחת למנוע שיגיע אותו פלוני למקום בו הוא מתבקש למות דזה תנאי למיתה כדאיתא בגמ' בסוכה דף נ"ב ע"א, אבל כפי שמצינו ששלמה לא הצליח להערים על מלאך המוות כך גם אם יודע איפה מקום מיתתו של אותו פלוני לא יוכלו למנוע ממנו להגיע לאותו מקום כדי למנוע מיתתו, וכבר הוי מעשה באדמו"ר הקדוש מרן הגה"ק בעל ה"ברכת משה" מלעלות זע"א שניסה לעכב בעד אדם שהיה בשולחנו הקדוש שלא יצא מהטיש וגם שם שומרים ברם לפתע נעלם האיש וכשנודע לאדמו"ר הוציא אנהו כבידה הוא ציווה לגבאי לרוץ למקום האכסניה של אותו איש, הגבאי הגיע במרוצה ומצא את האיש שוכב על הארץ בלא רוח החיים, לכן מיכן אמר הרבי הקדוש שניסה בכל טצדקי להציל את הנ"ל בכך שלא יהיה במקום שיתבקש למות, אלא שמלאך המוות הערים וסילק את השמירה כיון שאין עצה ותבונה נגד ה' וכך סבר מרן הגר"ח כפי שיתבאר בהמשך).

את הקושיא הזאת הציג מרן הגר"ח הלוי שמואלביץ זצוק"ל לפני מרן הגר"י הלוי ז"ע, ומרן הגר"י ז"א אמר

אע"פ שהיה רב שם ומבואר בגמ' שלא בזכות רב ניצלו רק בזכות אותו גומל חסדים.

וכבר ידועה התמיהה אם היה רב בעיר למה לא הציל את עירו ורק זכות אותו גומל חסדים הצילה את אנשי העיר? וכבר תירצו על זה שיפה היה כוחו של רב להציל את עצמו גם אם הייתה הגזירה על אנשי עירו לפיכך לא הועילה זכותו כיון שאין סיבה לרשע להינצל רק אם בגינו ימות הצדיק, לכך כדי שלא ימות הצדיק מצילים גם את הרשעים, אבל אם הצדיק ינצל בלאו הכי אין לרשע זכות להינצל. אבל אותו גומל חסדים אם הגזירה הייתה חלה לא היה ניצל וכיון שנגזר על אותו גומל חסדים לחיות חייבים היו לדחות את הגזירה על כל העיר. ועל אותה הדרך סברתי לתרץ את הקושיא הנ"ל.

ברם הקשה לי אברך ת"ח חשוב שיחי' והלא הרבה דרכים למקום, למה לא הציל הקב"ה את לוט בדרך אחרת שיוכל לנוס לעוד מקום, לא אצל אברהם ולא יהיה במקום סכנה וגם לא יציל את צוער? (למעשה יכול הוא להקשות את הקושיא הזו גם על הגמ' ההיא, דמהאי טעמא יכלו להוציא את אותו גומל חסדים שלא יגן על תושבי עירו, ברם שם כבר היה בעיר לפיכך הגן על העיר, אבל לוט שלא היה בעיר צוער והקב"ה יכול היה להביאו למקום אחר לא היה לו להציל את צוער (דו"ק).

שוב סברתי לומר, דאפשר דבלאו הכי חייב לוט להיות במקום ההוא, כי אם לא כן, לא היה מתרחש הסיפור עם בנות לוט. דכל הסיבה לחטאן היה שבנות לוט סברו שחרב העולם ואין מי שיבוא אליהן בדרך כל הארץ וכיון שהקב"ה רצה להוציא מהן את עמו ומואב בדרך הזו ולצורך זה זימן להן יין במערה (ואין כאן המקום לבאר נושא עמוק זה). על כן חייבים היו להיות במערה ההיא כדי שיקרה העניין. והנה כל הטעות הזו לא הייתה מתרחשת אם היו נמצאות במקום מיושב שהרי לא כיוונו כלל לחטוא ובגמ' בנויר קוראים לזה "גדולה עבירה לשמה" כי כל כוונתן הייתה לשם שמיים וחלילה וחס לא היו חוטאות בכדי בחטא כה חמור כעריות, לפיכך המקום היחיד שיכלו להיות בצוער ואף משם ברח לוט ונחבא במערה כי חושש היה שתחרב כפי שחרבו חברותיה, לפיכך חיו בטעות שכל העולם כולו חרב ורק הם נותרו בחיים, כפי שהיה בזמן המבול, לפיכך שמע הקב"ה לבקשתו להציל את צוער אף שלא היה זכאים

(ברם יש לעיין כיון שבלאו הכי ברח מצוער מפני מה לא חרבה צוער מיד שהרי פקעה הסיבה לחיותם? ואפשר שאם הייתה צוער נחרבת גם המערה שסמוכה לזה הייתה נחרבת עמה כי שכנה מדי בסמיכות לפיכך הייתה בכלל ההצלה).

אלא שלפי"ז יש לתמוה מפני מה לכתחילה אמרו המלאכים שינוס לאברהם אבינו והרי שם לא היה קורה הסיפור עם בנות לוט נמצא שעל פי האמת לא היה יכול לוט להיות אצל אברהם, וצ"ע (ואולי אם היה לוט זוכה

דוּבְרָכּוֹ אֶת רֵבֵקָה **אֵיכָא לְמִימַר דְּהַתָּם בְּרַכְתָּ** אִירוּסִין וְהַכָּא בְּרַכְתָּ נִישׁוּאִין, וְיֵשׁ לְלַמּוּד מִשָּׁם שִׁישׁ לְבַרְךָ בְּרַכְתָּ אִירוּסִין לְאִשָּׁה הַמִּתְקַדְּשֶׁת עַל יְדֵי שְׁלִיחַ שֶׁהָרִי אֲלִיעֶזֶר שְׁלִיחַ הָיָה, וְנִרְאָה דְּאִסְמַכְתָּא בַּעֲלָמָא הִיא דְּעֶשְׂרָה לֹא מִישְׁתַּמַּע מֵהַתָּם, וְלֹא אִירִי פִשְׁטִיָּה דְּקָרָא בְּבְרַכְתָּ אִירוּסִין."

וּמְבֹאֵר מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' שֶׁהַקִּידוּשִׁין שֶׁל יִצְחָק וְרֵבֵקָה הֵיוּ כָּבֵר בְּבֵית בְּתוּאֵל וְלִבְנֵי, וְאֲלִיעֶזֶר הָיָה הַשְּׁלִיחַ לְקִידוּשִׁין (וְאִף שֶׁבְּמִסְקָנָא כְּתָבוּ דְּאִסְמַכְתָּא הִיא, מ"מ מֵהָא דִּילְפִינֵי מִשָּׁם אִסְמַכְתָּא לְבְּרַכְתָּ אִירוּסִין מִשְׁמַע שֶׁהֵיוּ שֵׁם אִירוּסִין).

וְכֵן בְּשׁו"ת בַּעֲלֵי הַתּוֹס' ס"י ק"ל"ג כְּתָב: "וְנִרְאָה לִי הָא דְּתַנְיָא בְּמַס' כְּלָה מְנִיין לְבְּרַכְתָּ חֲתָנִים מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנ' וְיִבְרָכּוּ אֶת רֵבֵקָה וְגו', אֵין לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק בְּבְרַכְתָּ נִישׁוּאִין, דְּהָא יִצְחָק לֹא הוּי הַתָּם, וְאִפִּילוּ אִם תְּפָרֵשׁ בְּבְרַכְתָּ אִירוּסִין שֶׁעֲשָׂה אֲלִיעֶזֶר שְׁלֹחוֹ שֶׁל יִצְחָק לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְנִימָא דְּנִילֵף בְּרַכְתָּ נִישׁוּאִין מְבְרַכְתָּ אִירוּסִין, מ"מ צָרִיךְ לִומר דְּבִלָּא בְּרַכָּה הוּיָא נְשׁוּאָה כְּדִפְרִישִׁית".

וְכֵן בְּהַדְרַת זְקֵנִים וּבְפִי' ר"ח פְּלִטְיָאֵל בְּפִרְשֵׁת ח"י שְׂרָה כְּתָבוּ דְּעֶשְׂרָה גְּמִלִים הֵיוּ כְּדִי לְהַבִּיא עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים לְבְּרַכְתָּ אִירוּסִין, וּבְחִזְקוֹנֵי שֵׁם כְּתָב: "עֶשְׂרָה גְּמִלִים לְהַרְכִּיב עֲלֵיהֶם עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים לְבַרְךָ בְּרַכְתָּ אִירוּסִין וְנִישׁוּאִין", וְכ"כ כְּמָה אַחֲרוֹנִים, וּבְצַפְנַת פְּעֻנַח שֵׁם הוֹסִיף דְּאִמְרֵי' בְּקִידוּשִׁין פ"ב ע"א הַגְּמִלִין רוֹבֵן כְּשֵׁרִין, וְרִאוּיִם לְצַרְפֵּן לְמִנִּין.

אֲמֵנָם כָּבֵר תְּמָהוּ עַל זֶה הָאֲחֲרוֹנִים אֵיךְ יִכַּל אֲלִיעֶזֶר לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ לְקִידוּשִׁין הָא עֵבֵד אֵינוֹ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִידוּשִׁין, וְיֵשׁ שְׁכָתָבוּ דְּכִיּוֹן שִׁיד עֵבֵד כִּיד רַבּוֹ מֵהֵנִי בְּלִי דִּין שְׁלִיחוּת, אֵךְ זֶה תְּמָהוּ, דִּיד עֵבֵד כִּיד רַבּוֹ הֵיִינוּ רַק לְקִנְיָנֵי מִמּוֹן אֵךְ קִידוּשִׁין הוּי גַם קִנְיָן אִיסוּר וְזֶה לֹא שִׁיךְ ע"י מִי שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת הַדְּבַר, וְיֵשׁ שְׁכָתָב שֶׁאֲבָרָהֶם שְׁחָרַר אֶת אֲלִיעֶזֶר, אֵךְ זֶה דוּחֵק כִּי הוּא נִקְרָא עֵבֵד בְּכָל הַפְּרָשָׁה, וְדוּחֵק לִומר שֶׁנִּקְרָא עֵבֵד עַל שֵׁם שֶׁהִיָּה עוֹבֵד עֲבוּרָו וּמִשְׁרָתוֹ, כִּי כָל עֵבֵד בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא עֵבֵד מִמֶּשׁ.

אֵךְ יֵשׁ לִישֵׁב שֶׁלְּפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה לֹא קִיִּימוּ הָאֲבוֹת אֶת הַתּוֹרָה מִמֶּשׁ כְּפִי שֶׁהִיא הַיּוֹם, אֲלֹא רַק שְׁעִשׂוּ מֵעִין אוֹתָם עֲנִינִים שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת [שֶׁהָרִי וְדָאֵי אִז לֹא הִיָּה שִׁיךְ סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם וְזִכְרֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה עֲמֶלֶק, וּמַחִיִּית עֲמֶלֶק, וְלֹא הִיָּה שִׁיךְ הַנְּחִת תְּפִלִּין עִם הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁנִּזְכַּר שֵׁם יְצִיאַת מִצְרַיִם וְעוֹד הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁלֹּא הֵיוּ שִׁיכִים אִז כָּלִל], וּמִמִּילָא גַם כֵּאֵן הָאֲבוֹת קִיִּימוּ מִצְוֹת אִירוּסִין וְנִישׁוּאִין אֵךְ לֹא בְּאוֹתָהּ צוּרָה שֶׁאֵנוּ מְקִיִּימִים אוֹתָם.

וְכֵן יֵשׁ לִישֵׁב לְפִי הַדְּרָךְ הַמְּחֻדָּשֶׁת שְׁכָתָבְתִּי בְּאֵרוּכָה בְּמִקּוֹם אַחֵר (עַל פִּי רֵאיוֹת רַבּוֹת), שֶׁכָּל הָאֲבוֹת מְלַבֵּד אֲבָרָהֶם אֲבִינוֹ קִיִּימוּ רַק אֶת הַדְּבָרִים הַמְּפֹרָשִׁים

לוֹ דְּזוֹ אֵינָה קוֹשִׁיא כָּלִל, דְּהִיָּה דִּין יוֹמוֹת בְּהַר אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹלָה שָׁמָּה וְהָאִסְפָּא אֵל עַמִּיךְ (פְּסִי' נ') דְּמִקּוֹם הַמִּיתָה הִיָּה בְּהַר וּבִלָּא זֶה לֹא הִיָּה מֵת, כְּדָאִיתָא בְּגַמִּי בְּסוּכָה (דָּף נ"ב ע"א) רְגִלוֹאֵין דְּאִינְשֵׁי אֵינְהוּ עֵרְבִין לִיהַּ יַעוּזִי'שׁ, וְכִיּוֹן שְׁכֵן יְכוּלִים הֵיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַנּוּעַ אֶת הַסְּתַלְקוֹת עַל יְדֵי שֶׁהֵיוּ מוֹנַעִים מִמֶּנּוּ לַעֲלוֹת לְהַר, עַל זֶה אָמַר לְהַם הַקְּבִי"ה, אֲדַרְבֵּה מִי שְׁסוּבֵר שִׁישׁ בִּידוֹ הַכּוּחַ שִׁינְסָה לְמַנּוּעַ, וְרִאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵי אֲפֻשֶׁר לַעֲצוֹר בִּיד הַקְּבִי"ה. עַכ"פּ יֵשׁ צַד הַבְּנָה לְסִיד שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

בְּרַם מִרְן הַגְּרִי"ח זִי"ע הַלֵּךְ בְּדַרְכּוֹ הוּא לִישֵׁב אֶת הַקּוֹשִׁיא, דִּישׁ כּוּחַ תְּפִילָּה שִׁיכּוֹל לַעֲצוֹר וְאֵין גְּדוֹל מְכּוּחַ הַתְּפִילָּה, וְכִיּוֹן שֶׁלְּבַנֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּה כּוּחַ הַתְּפִילָּה שֶׁל רַבִּים, יְכוּלִים הֵיוּ לְמַנּוּעַ אֶת מִיתָתוֹ, אֲבָל מִשֶּׁהָ רַבִּינוּ הִיָּה לוֹ רַק כּוּחַ תְּפִילָּה שֶׁל יַחִיד, לְפִיכֵךְ לֹא יְכוּל הִיָּה לְמַנּוּעַ בְּכּוּחַ תְּפִילָּתוֹ אֶת הַגּוֹזֵרָה. וְיֵשׁ עוֹד כּוּחַ תְּפִילָּה שֶׁהוּא גְּדוֹל מְכּוּחַ הַתְּפִילָּה שֶׁל מִשֶּׁהָ רַבִּינוּ וְהוּא תְּפִילָּה לַעֲנִי כִי יַעֲטוּף, דְּכֶשְׂאֲדָם מְצוּי בְּשִׁבְרוֹן לֵב גְּמוּר יְכוּל הוּא לַפְּעוֹל רַבּוֹת בְּתְפִילָּתוֹ, מִשֶּׁהָ רַבִּינוּ אֵף שֶׁהַתְּפִלָּל עַל עַצְמוֹ מְכָל מִקּוֹם לֹא הִיָּה זֶה בְּגֵדֵר שֶׁל תְּפִילָּה לַעֲנִי כִי יַעֲטוּף (צִי"ע לְמָה לֹא יְכוּל וְהִלָּא רַצָּה בְּכָל מֵאוּדוֹ לְהַגִּיעַ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּבִזָּה הוּא נִחְשָׁב כְּעִנִי וְכִיּוֹן שֶׁהַתְּפִלָּל עַל עַצְמוֹ יְכוּל הִיָּה לַפְּעוֹל מְכּוּחַ תְּפִילָּה לַעֲנִי כִי יַעֲטוּף וְצִי"ע).

וּלְפִי"ז רַצָּה הָאֲבָרָךְ שִׁיחִי לִישֵׁב אֶת הַדְּבָרִים, אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ אֵף שֶׁהַתְּפִלָּל מְקִירוֹת לְבוֹ עַל סְדוּם וְעַמּוּרָה, מְכָל מִקּוֹם לֹא הִיָּה בֵּין הַסּוּבְלִים וְאֵיכָּךְ תְּפִילָּתוֹ הִיא מְבַחֹץ וְאֵף בְּמַדְרָגָה הַגְּבוּהָה שֶׁל תְּפִילַת אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ לֹא יְכוּל הִיָּה לַפְּעוֹל הַצֶּלָּה עֲבוּרָם רַק אִם יִהְיוּ בָּהּ לְפָחוֹת עֶשְׂרָה צְדִיקִים, אֲבָל לוֹט הִיָּה מִתּוֹךְ תּוֹשְׁבֵי סְדוּם וְעַמּוּרָה וְכִיּוֹן שְׁכֵן יְכוּל הִיָּה בְּרַגַע שֶׁל שְׁבָרוֹן לֵב עֲצוּם לַפְּעוֹל עִם כּוּחַ הַתְּפִילָּה שֶׁלּוֹ לְהַצִּיל אֲנָשִׁי צוֹעֵר עַל אֵף שֶׁהִיָּה רִשַׁע וְלֹא הִיָּיתָה לוֹ כָּלִל זְכוּת עַצְמִית לְהִינְצֵל.

אֲבָל בְּרַגַע שֶׁהַתְּפִילָּה בְּקַעָה מְעַמְקִי לְבוֹ יְכוּלָה הִיָּיתָה לְקַרְוַע אֶת גֹּזֵר דִּינָם שֶׁל אֲנָשִׁי צוֹעֵר בְּצִירוֹף הַעֲנִיָּין שְׁעֵדִיין הֵיוּ עוֹנוּנִיתִיה (וְכֵן תּוֹשְׁבִיָּה) מוֹעֲטִים. וְלְפִיכֵךְ אֵף עִי"פ שֶׁהַרְבֵּה דְּרַכִּים לְמִקּוֹם וְיְכוּל הִיָּה לְהַצִּיל אֶת לוֹט, מְרַגַע שְׁבִיקֵשׁ לְהִישָׁאֵר בְּצוֹעֵר וְנִשְׂאָ תְּפִילָּה לְהַצִּילָתָם בְּעֲבוּר שְׁעוֹנוֹתֵיהֶם מוֹעֲטִים וְתּוֹשְׁבִיָּה מוֹעֲטִים הַתְּקַבְּלָה תְּפִילָּתוֹ לְמַעֲלָה וְשִׁמְעוּ לוֹ לְדַחוֹת אֶת גֹּזֵר דִּינָם לְעוֹד שָׁנָה וּדְפַחִי"ח.

***

(מַהֲרַה"ג הַחו"ב בַּעַל וְיַבְרָךְ דּוּד שְׁלִיט"א)

ג) וְיִבְרָכּוּ אֶת רֵבֵקָה - בְּרַכְתָּ אִירוּסִין אוֹ בְּרַכְתָּ נִישׁוּאִין

וְיִבְרָכּוּ אֶת רֵבֵקָה (כד, ס)

גְּרַסִי' בְּגִמְרָא כְּתוּבוֹת ז' ע"ב: "אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר לִי הוּנָא בַר נַתָּן תְּנָא מִנִּין לְבְּרַכְתָּ חֲתָנִים בַּעֲשֵׂרָה שְׁנֵאֲמַר וְיִקַּח עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים מִזְּקֵנֵי הָעִיר וְיֹאמֵר שְׁבוּ פִּה", וְכָתָבוּ הַתּוֹס' ד"ה שְׁנֵאֲמַר: "וּבְמִסְכַּת כְּלָה דְּמִיִּיתִי קָרָא

ולפי שיטה זו ניחא מה שמקשים איך קידש אליעזר את רבקה האסור לקדש את האשה עד שיראנה, כי באמת לא היו קידושין עד שבאה אליו, והחופה שלפני הקידושין רק גורמת שתהיה מותרת לו אחרי הקידושין, אך לפני כן אין לו בה קנין אישות כלל, כמ"ש האחרונים, ועל כן אין חיוב להכניסה לחופה דוקא עד שיראנה.

***

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ד) צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

א כתוב בפרשת השבוע (בראשית כד, א): "וְאֶבְרָהָם זָקֵן בְּאֵלֵים יוֹי בְּרַךְ אֶת אֶבְרָהָם בְּכָל־. ובגמרא (בבא בתרא טז, ב) [ומקור הדבר בתוספתא (קידושין ה, יז)] איתא: "כתנאי וה' ברך את אברהם בכל, מאי בכל, רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת, רבי יהודה אומר שהיתה לו בת, אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה". והיינו שנחלקו התנאים היתה לאברהם אבינו בת, או שלא היתה לו בת, וביאר הרמב"ן (בראשית כד, א) שהטובה שבזה היא שלא היה צריך להשיא את בתו לבני כנען הארורים.

[ובהערת אגב ראיתי להעיר שבעל התורה תמימה כתב בביאור מחלוקת זו: "גם י"ל בדעתיה דרבי מאיר דאזיל לשיטתיה שתיקן לברך בכל יום שלא עשני אשה, כמבואר במנחות (מג, ב), וזה י"ל מפני שערך הנשים היה קיל בעיניו, מפני קלות דעתן, כמבואר בע"ז (יח, ב) שברח מחמת כסופא מפני ברוריא אשתו יעו"ש, וגם מפני שנכשל ע"י אשה אחת כמבואר בתולדותיו בסדר הדורות".

ועל דבריו אפשר לומר שהתקיימו בו דברי חז"ל (ספרי מטות פ"א קנ"ז): "כיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות", ולא שת ליבו לטעויות הרבות בדבריו [מלבד עצם הזלזול ברבותינו התנאים כמלאכים]. ראשית, שבתוספתא (ברכות ו, יח) ובירושלמי (שם ט, א; סג, ב) כתוב שברכת שלא עשני אשה נתקנה על ידי רבי יהודה [וכן היא גרסת הרי"ף (ברכות מד, ב) ורוב הראשונים]. וכלפי מה שכתב מאותו מעשה שנכשל באשה אחת, יש לעיין בזה, שהנה מקורו של בעל סדר הדורות הוא מדברי אוצר המדרשים (אייזנשטיין עמוד 277), שמספר שם על רבי מאיר שהפקיר עצמו בפני האריות על שנכשל באשת איש, אלא

בתורה שבכתב, ורק אברהם אבינו קיים גם את התורה שבע"פ.

אך עדיין קשה שמלשון הפסוק (כד, יו): "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה", משמע לכאורה להדיא שיצחק קידש אותה רק אחרי שבאה אליו, כי קיחה היינו קידושין, וצ"ע.

אמנם הנה לפנינו במסכת כלה פ"א איתא: "ומניין לברכת חתנים מן התורה, שנאמר ויברכו את רבקה ויאמר לה אחותינו את היי לאלפי רבבה וירש זרעך את שער שנאיו, ומניין שאפילו אלמנה, שנאמר ויקח עשרה אנשים מזקני העיר כו".

והיינו לא כמו שתירצו התוס' שאצל רבקה היה ברכת אירוסין ואצל בועז ברכת חתנים, אלא דבשניהם היה ברכת חתנים, אלא דמרות ילפינן דגם לאלמנה מברכים ברכת חתנים (ואולי לפני התוס' היתה גירסא אחרת שם, עכ"פ כך כתוב לפנינו).

[ומה שכתבו התוס' דאסמכתא היא, כן מפורש גם בכלה רבתי שלפנינו אך מטעם אחר, דאמרו שם על דברי הבריייתא הנ"ל: "מידי בכוס ברכה, אלא אסמכתא הוא", ומה שהקשו התוס' דעשרה לא מישתמע מהתם, בכלה רבתי שם מבואר דעשרה מבוועז ילפינן].

וכן בפרקי דר' אליעזר פט"ז איתא: "אכלו ושתו משתה רבקה, וכחזן שהוא עומד ומברך לכלה בתוך חופתה, כן עמדו וברכו את רבקה אחותם ליצחק, שנאמר ויברכו את רבקה אחותם ויאמרו לה וכו'", הרי שהיה זה כעין ברכת חתנים שתחת החופה.

ובפירוש הרד"ל שם הביא את דברי התוס' הנ"ל, וכתב: "אבל הלשון כחזן כו' שמברך הכלה בחופתה משמע שהיא ברכת נישואין שאין ענין חופה לאירוסין, ומקום היה לומר דכאן הו' כמסר האב לשלוחי הבעל דתנן בכתובות [מח:] דהו' כנכנסה לחופה, א"כ אפשר אה"נ דמברכין ברכת נישואין מיד" (ובהערה שם ביאר שלדעתו מהני מסר האב לשלוחי הבעל גם ע"י עבד כי א"צ בזה דין שליחות ממש, ע"ש), ואחר כך הקשה הרד"ל על זה מדברי הריטב"א כתובות ח' ע"א דאין לברך ברכת נישואים אם אין החתן והכלה שם (וזהו כקושיית שו"ת בעלי התוס' הנ"ל), אך הביא דהר"ן בסוכה כ"ה ע"ב נראה שסובר דלברכת חתנים סגי בחתן או בכלה.

ולפי זה יש לומר שרק החופה היתה בבית רבקה ע"י מסר האב לשלוחי הבעל דבזה א"צ דין שליחות כמ"ש הרד"ל, כנ"ל, אך הקידושין באמת לא היו אז אלא אחר כך, וזהו כמו שכתב בהגהת מרדכי קידושין סי' תקמ"ו בשם רש"י שאפשר לעשות חופה לפני קידושין, וכן משמע ברש"י קידושין י' ע"ב ד"ה היכי דמי, וכן מבואר במרדכי כתובות סי' קל"ב, וע"י בזה במל"מ פ"י מאישות ושאר אחרונים.

ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה וצדיקים ילכו
בם, הוא שנתכוין לשם עבירה ופושעים יכשלו בם".

והיינו שהגמרא מחלקת בין בנות לוט שהתכוונו למצוה
לבין לוט שהתכוונו לעבירה [ובדרך אגב יש לציין לדברי
המהרש"א (הוריות י', ב) והבן יהוידע (נזיר כג, ב ד"ה שם
שנתגלה) שביארו שזהו הטעם שאיסור עמוני ומואבי כולל
רק את הזכרים ולא את הנקבות, כיון שלוט שהוא זכר
התכוון לאיסור ואילו בנותיו התכוונו למצוה].

וקשה שהרי אין הנידון דומה לראיה. הגמרא בתחילה
מדברת על מעשה שהוא סתמי, לא מצוה ולא עבירה,
ובזה הגמרא רוצה להראות היאך כוונת האדם משפיעה
על המעשה והופכת אותו למצוה או לעבירה. למשל
מעשה אכילה, יכול להיות מעשה מצוה של אכילת פסח,
ויכול להיות מעשה עבירה של אכילה גסה, ואת זה דוחה
הגמרא שאכילה גסה אינה עבירה. אבל על כל פנים שורש
הענין הוא שמדובר על מעשה שכוונת האדם יכולה לפרש
אותו לחיוב או לשלילה, אבל אצל בנות לוט או שהמעשה
אסור כי זה עריות שבני נח גדרו את עצמם, או שזה מותר
כי בן נח מותר בבתו, אבל הכוונה אינה משנה מאומה.

ועוד הקשה בחידושי הגרי"ז על דברי התוס': "ודבריהם
צ"ב דאי אסור בבתו מאי האי צדיקים ילכו בם במה
שנתכוונו לשם מצוה, ואי מותר בבתו קשה מאי האי
דקאמרי שפירשו מעצמן מעריות, הא לא שייך לומר
דפירשו רק במאי דנאסרו בהם, ואי בתו מותרת הא לא
פירשו מזה". וכוונתו להקשות מה שייך לומר שבני נח
פירשו מדבר המותר, מהיכי תיתי שיפרשו מזה.

ג. והנראה לומר בזה, שבדבר האסור באיסור ממש לא
שייך לומר שכוונה טובה תתיר את המעשה, כיון
שהמעשה אסור בעצמותו, אמנם בבני נח מותר מצד עיקר
הדין לישא בתו ואחותו, אלא שבני נח גדרו בעצמם משום
שזהו מעשה מגונה, וכמו שכתוב במדרש (בראשית רבה
פרשה מא אות ז): "אמר רבי נחמן בר חנין כל מי שהוא
להוט אחר בולמוס של עריות סוף שמאכילים אותו
מבשרו", וכמו שמבואר בגמרא (סנהדרין קג, ב): "אמרה
לו אימו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו".

שהסיפור שם אינו מדבר על רבי מאיר התנא [ובאמת
שגם בשו"ת האלף לך שלמה (אהע"ז מח) שגג בזה], כמו
שמוכח מלשון הסיפור "מעשה בחכם אחד". ועוד
שבחיבור יפה מהישועה (לרבי ניסים גאון, מהדורת ב"ב
תשסג, עמוד פט) שהביא את דברי המדרש הללו כתב
במפורש שרבי מאיר לא נכשל בחטא. סוף דבר, כיון שבא
לדבר על רבותינו התנאים שגג בדברים פשוטים].

והנה התוס' (בבא בתרא קמא, א ד"ה בת) הקשו: "וא"ת
ולמה לא השיאה ליצחק למ"ד בפרק ארבע מיתות
(סנהדרין נח, ב) דבן נח מותר באחותו. וי"ל דשמא קטנה
היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק. אי נמי מהגר היתה
לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק". ומבואר
מדבריהם שלפי אותו מאן דאמר שבן נח מותר באחותו
היה צריך אברהם להשיא את יצחק עם בכל.

ולכאורה קשה, שהנה בגמרא (נזיר כג, א) איתא: "משל
ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה וצדיקים
ילכו בם, הוא שנתכוין לשם עבירה ופושעים יכשלו בם".
וכתבו התוס' (ד"ה ללוט): "והיינו כמ"ד בפרק ד' מיתות
(סנהדרין נח, ב) עובד כוכבים אסור בבתו ואפילו למ"ד
מותר כבר פירשו [האומות] מעצמן מעריות". ואם כן היאך
שאלו התוס' שאברהם היה צריך להשיא את יצחק עם
אחותו, והא הגויים פירשו מעצמן מעריות.

ב. והנה בעיקר דברי הגמרא בנזיר שם [המופיעה גם
במסכת הוריות (י', ב)] יש לעיין הרבה, שהנה הגמרא
פותחת כך: "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי
דכתיב (הושע יד, י) "כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם
ופושעים יכשלו בם". משל, לשני בני אדם שצלו את
פסחיהן, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה
גסה, זה שאכלו לשום מצוה וצדיקים ילכו בם, וזה שאכלו
לשום אכילה גסה ופושעים יכשלו בם. אמר ליה ריש לקיש
האי רשע קרית ליה, נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר,
פסח מיהא קא עביד. אלא, משל לשני בני אדם, זה אשתו
ואחותו עמו וזה אשתו ואחותו עמו, לזה נזדמנה לו אשתו
ולזה נזדמנה לו אחותו, זה שנזדמנה לו אשתו צדיקים ילכו
בם, וזה שנזדמנה לו אחותו ופושעים יכשלו בם. מי דמי,
אנן קאמרינן חדא דרך, הכא שני דרכים. אלא, משל ללוט

על צד הפלא במי שהיה טבעו מקולקל ומשותף אל הבהמות" [ויעוין במורה הנבוכים (ג, מט)].

אמנם אם זהו האפשרות היחידה להעמיד תולדות, כמו ששאלו התוס' אצל יצחק, או כמו שחשבו בנות לוט, אז אין הדבר מתועב ומרוחק.

אלא שיש לדון האם לוט קיים מצות פריה ורביה במעשיו עם בנותיו, שהרי אם נאמר שקיים מצוה שמא היה מותר לו לעשות כן. וראיתי בשו"ת שאילת יעבץ (ב, צז) שכתב בזה: "אבל הבא על אשה בשינה וילדה ממנו. נראה דלא קיים המצוה דישן לאו בר דעת הוא לגמרי לא למצוה ולא לעברה לא נשכר ולא נענש. וכן מצינו בלוט שלא ידע בשכבה ובקומה. כיוצא בה אמרו אין אונס בעריות אלא בישן. לפי זה יכולנו לומר בלוט. שאע"פ שבבכירה לא יצא ידי חובת מצות פריה ורביה בצעירה מיהא יצא. אף על גב דחשבינן ליה ופושעים יכשלו במ"כ מקצת דעת הוי ליה בצעירה וחשיבא כוונה, ולפום מאי דאמרו גדולה עברה לשמה [אף שהוא לא נתכוין למצוה תיתי כמ"ד מצות א"צ כוונה לצאת] נמצא בעמון קיים מצות פריה ורביה. ודילמא האי טעמא דאקדים קרא עמון למואב בכל מקום. ובאם לבינה כתבתי שני דרכים אחרים ישרים בטעם הכתוב לא יבוא עמוני בעז"ה יעוין שם".

ונמצא לפי דבריו, שלוט לא קיים מצוה אצל הבכירה, ואולי אצל הצעירה יצא ידי מצוה, ולכאורה קשה מזה על מה שכתבנו שאצל לוט לא היה מצוה. ונראה לומר שאף אם נאמר שאצל הצעירה הוא קיים מצוה, אבל על כל פנים היו לו אפשרויות אחרות לקיום המצוה, שהרי הוא ידע שאברהם ובני ביתו לא נהרגו יחד עם אנשי סדום, ודוקא אצל בנותיו שייך לומר צדיקים ילכו במ.

***

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

(ה) מכירת שדה עפרון.

תנו לי אחוזת קבר וגו' ויענו בני חת וגו' במבחר קברינו קבור את מתיך וגו' איש ממנו את קברו לא יכלה ממך וגו' וידבר אתם וגו' ויתן לי מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוכם

אמנם אדם הרוצה לקיים מצות פריה ורביה, וזה הברירה היחידה העומדת בפניו, בזה לא גדרו הגויים את עצמם. והשתא מיושבים הדברים היטב, יצחק אבינו היה צריך לקיים מצות פריה ורביה ועל כן שאלו התוס' מפני מה לא השיאו אברהם לאחותו. ואין זה נחשב גנאי כיון שכוונתם לשם מצוה.

וזוהו נקודת ההבדל בין לוט לבנותיו. בנותיו של לוט כיוונו למצוה ועל כן אין בזה גנאי אף שהגויים גדרו בעצמם, ובפרט שבנות לוט חשבו שאיש אין בארץ לבוא עליהם כדרך כל הארץ. אולם לוט ידע שאברהם ניצל, ועוד שהיה אדם בעל תאוה שלהוט אחר בולמוס של עריות, וכמו שהוכיחה שם הגמרא בהמשך דבריה, וממילא כלפיו נשאר איסור של פריצת גדר שגדרו האומות.

וזוהו כוונת הגמרא שבמעשה של לוט ובנותיו ניתן לראות את ההבדל בין צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ. כיון שכל המעשה היה פריצת הגדר שגדרו האומות, ופריצת גדר זו תלוי בכוונת הלב. ומיושבת קושיית הגרי"ז, שבאמת אין זה איסור עריות אך הגויים גדרו בעצמם כיון שזהו מעשה מתועב.

וכמו שהאריך בזה בספר עקדת יצחק (פרשת אחרי מות, שער סד): "הנה הרמב"ן ז"ל (ויקרא יח, ו) כתב כי טעם איסור העריות בשאר בשר איננו מפורש ואמר ומה יזיק אם ישא את בתו לבדה כמותר בבני נח וישא שתי אחיות כיעקב אבינו. ואין לאדם נשואין הגונים כמו ששיא את בתו לבנו הגדול ממנו וינחילם בנחלתו ויפרו וירבו בביתו כי הארץ לא תהו בראה לשבת יצרה ואין בידינו דבר מקובל וכו'. כמו שהוא בפירושו. ואני תמה מאד מדבריו שהרי עריות שאר בשר כאם והבת והאחות יותר ממה שאסרתם התורה הטבע האנושי הבריא מרחיק אותם ומואסן תכלית המיאוס והתיעוב עד שלא נמצא שום אומה ולשון שיהיו פרוצים בהם וחרפת עמון ומואב וגדופם על היותם מזה המין (בראשית י"ט) יוכיח על זה. ולא תאמר כי אסור התורה גרם זה ההרחק והמיאוס שהרי איסור אשת איש או אשת אח או שתי אחיות וכיוצא לא השאיר זה המיאוס והריחוק בטבע האנושי אבל נמצאו רבים חומדים אותם וחוטאים בהנה מה שלא נמצא כן בנזכרות אלא אם היה

"וידבר אתם וגו' ויתן לי מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו וגו' לאחוזת קבר" אברהם ביקש לקנות את מערת המכפלה הנמצאת בקצה שדהו, ולא היה מקום קבר, ואע"פ שהיה מקום קבורת אדם בראשון לחוה, מ"מ לא היתה מיועדת לקבורה. כך משמע קצת מהלשון בקצה שדהו. ושו"ר נקט בשפתי חכמים בביאור ד' רש"י, דרש"י (פס' ד) פי' "אחוזת קבר" אחוזת קרקע לבית הקברות, עכ"ל, וביאר בשפת"ח דרש"י הוקשה לו איך נקרא אחוזה על קבר אשר הוא חלל, טרם נקבר בו, דמשמע אחוזה של קבר שהיה בו כבר קבר, והרי רק אברהם בחר במערה זו לקבר ועפרון לא הקצה אותה לבית קברות, לכן פירש"י אחוזת קרקע, שעתה תעשהההה ע"י אברהם לקבר.

כשעפרון בא להענות לבקשת אברהם, הוא זה שהוסיף "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" הנה עפרון אף שבתחילה אמר לשון מתנה אך דעתו אל הממון היתה, ובא להוסיף על המקח גם את השדה, אשר נפסדת מפני סמיכותה לבית הקברות, ורצונו של עפרון שיקנה גם את השדה, אף שלא היתה נצרכת לו לאברהם.

ואף אברהם אבינו השיב לעפרון כפי דעתו שיטול אברהם גם את השדה, "נתתי כסף השדה קח ממני" [ויש להוסיף דאצל דברי אברהם לא הוזכר אלא דמי השדה, דממילא גם המערה בכלל המחיר. אבל עפרון כשאמר ליתן בחינם אמר שיתן את השדה ואת המערה].

ואחר ששילם אברהם נאמר פס' יז-יח "ויקם שדה עפרון וגו' לאברהם למקנה לעיני בני חת" היינו שנעשה קניינו של אברהם, והיה זה לעיני בני חת ובהסכמתם שיעשה שם מקום קבורת, כמשנ"ת שייכות בני חת לקבורה סמוך לעירם. "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו וגו'"

לאחוזת קבר וגו' השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו' נתתי כסף השדה קח ממני וגו' ויקם שדה עפרון וגו' לאברהם למקנה לעיני בני חת וגו' ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו וגו' ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת (כג, ד - כ)

הנה ג' ענינים צריכים ביאור בהאי פרשתא - מה שייכות בני חת למכירת עפרון, מה ענין השדה במכירה מלבד המערה, [ובתחילה משמע דבא לקנות רק המערה, ויתן לי את מערת המכפלה וגו', ואילו בקנין נאמר השדה נתתי לך והמערה וגו' נתתי כסף השדה וגו']. וענין הכפילות בסוף הענין ויקם שדה עפרון וגו' ויקם השדה וגו'.

וי"ל בזה בס"ד - עפ"י מה שפי' הרשב"ם, דלעשיית מקום קבורה היה נצרך את בקשת בני העיר לעשות בית קברות סמוך לעיר. וז"ל הרשב"ם עה"פ (פס' ד) "תנו לי אחוזת קבר" הניחו לי לקנות קרקע כאן ותתרוצו אתם יושבי העיר להניח לקבור בה מתי ממשפחתי, **כי אחוזת קבר אין יכול להיות אלא ברצון כל בני העיר**, וכן מוכיח לענינו כשנתן אברהם את הכסף לעפרון (פס' י"ז-כ) קם וגו' לאברהם למקנה, ואחרי כן קבר אברהם, וקם לו אחוזת קבר מאת כל בני חת, עכ"ל הרשב"ם. [וכן מצינו בסו"פ לא יחפור דמרחיקין הקברות מן העיר נ' אמה]

עפ"י הקדמה זו נראה לפרש: בתחילה פס' ג-ד ביקש אברהם מאת בני חת חת "תנו לי אחוזת קבר", וביקש זאת מבני העיר, ולא ביקש אלא מקום קבורה.

"ויענו בני חת וגו' במבחר קברינו קבור את מתיד. איש ממנו את קברו לא יכלה ממך" (ה-ו) ראשית בני חת ענו רק על מקום הקבר עצמו, ועוד י"ל בזה דבר מחודש - בני חת לא ענו רק על מקום שהוא כבר מקום קבורה. (ועי' פי' הרשב"ם)

9
העכו"ם בפחות משו"פ] לענין קנין ליקני ישראל מן העכו"ם אפילו בפחות משה פרוטה, ועיין קידושין דף ב' דילפינן קודשי כסף משדה עפרון, א"כ מוכח דגם ישראל [מעכו"ם] לא קנה כי אם בשוה פרוטה.

[ואמנם בפשטות י"ל דאצל ב"נ חשיבא פחות משה פרוטה כמו פרוטה אצל ישראל, וא"כ א"ש דקנין של ישראל בפרוטה דוקא, אבל עם עכו"ם קונה בפחות משה פרוטה, כמבואר בסוגיין. אולם העירו בזה, דלכאוי אי בעינן חשיבות פרוטה, לקנין כסף הוי שיעור בחפצא עצמו, ואם אין לו שם כסף בישראל, אין לחלק ולומר דעכו"ם יועיל אצלו קנין כסף בפחות משו"פ].

והנה הכי איתא בעירובין סב, א דאתמר רב חסדא אמר שכירות ורב ששת אמר שכירות רעועה, מאי רעועה ומאי בריאה, אלימא בריאה בפרוטה רעועה בפחות משה פרוטה, מי איכא למ"ד בעכו"ם בפחות משו"פ לא, והא שלח רבי יצחק בר יעקב בר גיורי משמיה דריו"ח הוו יודעין ששוכרין מן העכו"ם ואפילו בפחות משו"פ, וארחב"א בן נח נהרג על פחות משו"פ כו, אלא בריאה במוהרקי ואברגוני רעועה בלא מוהרקי ואברגני, [ופרש"י, למלאות החצר בספסלים וקתידראות אם ירצה, ובתוס', פירוש מוהרקי כתיבה וחותרמת כו' ואברגני שליחים, ור"ח פ"י מוהרקי ואברגוני כמו בניין].

והנה הרמב"ם פ"ב מעירובין הי"ב כ' וז"ל, שוכרין מן הגוי ואפילו בשבת, שהשכירות כביטול רשות היא שאינה שכירות ודאית אלא היתר בלבד, לפיכך שוכרין מן הגוי אפילו בפחות משה פרוטה וכו' עכ"ל, וכי בב"י (סי' שפב, ד) דהרמב"ם פסק כמ"ד שכירות רעועה בעינן ולא

"ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת" (פס' יט-כ) היינו אחר שנקברה שרה נעשית כבר אחוזת – קבר לאברהם, ואז נגמר ונתקיים קניינו של אברהם לעשות המקום לקבר, ואחר שכבר נקנה לו לאברהם ע"י הקבורה את הזכות לעשות קבר סמוך לעיר, נאמר "מאת בני חת" היינו שזה כבר "ניתן" ולא רק "הסכמה" שנאמרה בתחילה "לעיני בני חת".

ו) שכירות מעכו"ם בפחות משה פרוטה לדין. עירוב ובשאר שכירות

נתתי כסף השדה קח ממני (כג, יג)
כתב המנחת חנוך (מצוה שלו) וז"ל, והנה כתבנו לעיל דכסף הוא דוקא בפרוטה, ונראה דדוקא בישראל מישראל צריך שוה פרוטה מכל התורה, אבל ישראל מעכו"ם דגבי עכו"ם פחות משה פרוטה ג"כ חשיב ממון א"כ קונה הישראל מאתו גם הפחות משה פרוטה, וכן עכו"ם מעכו"ם דאצלם הוה פחות משה פרוטה ממון, וזה מבואר להדיא בעירובין דף ס"ב דשוכרין מן העכו"ם בפחות משה פרוטה כיון שהוה ממון אצל הנכרי, ופשיטא דאין חילוק בין שכירות למכירה, אך עיין תוס' קידושין דף ג' ע"א בד"ה ואשה בשם ר"ת דגמרין משדה עפרון ובשדה עפרון כתיב כסף, ואין כסף בפחות משה פרוטה, והתם עכו"ם היה והוה כסף אף בפחות משה פרוטה, והתוס' עצמם כתבו בב"ב נד, ב דקנין עכו"ם בכסף נלמד משדה עפרון, א"כ נראה מדבריהם דגם אצל עכו"ם בעינן פרוטה, ובאמת בגמרא הנ"ל [בעירובין] מפורש להיפך, ושכירות וקנין שוים הם, ואי אין קנין למה נקנה השכירות בפחות משה פרוטה. עכ"ל המנ"ח.

וכן הובא להקשות בתשובות חדשות להגרעק"א בזה"ל, וקשה לפע"ד דאם כן [ששוכרין מן

אלא לענין מוהרקי ואברגוני ואברגוני, אבל ודאי אינו חולק על ר"י, כמובן מפשטא דגמרא דמקשה מאי בריאה אילימא בפרוטה מי איכא למ"ד וכו'

ולהנתבאר דכל מה דאיתא בסוגיין דמהני שכירות בפחות משוה פרוטה, היינו דוקא לענין עירוב, שהשכירות לענין עירוב כביטול רשות ואינה שכירות ודאיתא אלא היתר בלבד, כמ"ש הרמב"ם, ולהכי אי"צ שיעור כסף המועיל לקנין, וסגי בפחות משוה פרוטה.

אכן בשאר קנינים ובקידושי אשה ילפינן שפיר משדה עפרון שהיה שם שוה פרוטה, דדוקא בעירוב סגי לשכור מעכו"ם בפחות משו"פ, אבל בשאר קנינים גם לקנות מעכו"ם בעינן שוה פרוטה, כמשנ"ת.

והנה באור שמח עמד בדברי הרמב"ם, וכי לחלק, דלענין עירוב אי"צ שיקנה הישראל אלא סגי שיצא מרשות העכו"ם ונסתלק מן החצר, ואלו דבריו בזה"ל, דזה ברור דלכל מילי שישראל שוכר מאיתו בעי פרוטה וכו' דלענין קנין אזלינן בתר מקנה ובתר קונה, אלא דכאן גבי ישראל מהני ביטול, וכמו"כ בגוי כיון דאתי פחות מפרוטה לידיה מסתלק, דלגביה הוה ממונא, וכיון דליכא רשות עכו"ם, תו הוה כביטול דישראל דסילוק רשות בעלמא הוא, עיי"ש, והיינו דנקט דאמנם בעכו"ם פחות משו"פ חשיב ממונא גביה, אולם בקניינים אזלינן בתר מקנה וקונה.

ולפי דבריו כ' בס' האיר יוסף דיש ליישב קושית המנ"ח והגרעק"א, דשפיר ילפינן משדה עפרון, משום דקנין אברהם בשדה עפרון לא היה אלא בפרוטה, ולא סגי מה שיועיל סילוק העכו"ם בפרוטה, דמ"מ קנין אברהם את השדה היה

בריאה, וזה מש"כ שאינה שכירות ודאיתא אלא היתר בלבד.

אכן דברי הרמב"ם צריכין תלמוד, דהרמב"ם כ' דלפי שהשכירות כביטול רשות שאינה שכירות ודאיתא אלא היתר בלבד לפיכך שוכרין מן הגוי בפחות משו"פ, והלא בגמרא מפורש דלא תלי הא דשוכרין בפחות משו"פ, ושפיר מהני אף למ"ד שכירות בריאה בעינן.

ונראה דהרמב"ם נקט דלכו"ע בין למ"ד שכירות רעועה ובין למ"ד שכירות בריאה, אין השכירות דעירוב צריך קנין גמור, וזהו דפשיטא לן בגמ' דליכא למ"ד דבעינן לשכור דירת הגוי בשבת בפרוטה דוקא, ולא נחלקו המ"ד שכירות בריאה או רעועה אלא אי בעינן מוהרקי ואברגוני. ואכן מה שכתב הרמב"ם דלפי שהשכירות כביטול רשות היא שאינה שכירות ודאיתא אלא היתר בלבד, לפיכך שוכרין מן הגוי אפילו בפחות משוה פרוטה, הינו דלכו"ע אי"צ שכירות גמורה

וראיתי בס"ד שכ"כ הנצי"ב במשיב דבר (סי' כז ד"ה מש"כ הרמב"ם) והרחיב לדייק כן וז"ל, ור' יוחנן דייק ואמר הוי יודע ששוכרין מן העו"ג כו' מבואר דמיירי רק לענין מצות עירוב בשבת, דאי בשכירות בעלמא הכי מיבעי לי למימר, הוי יודע ששכירות מן העו"ג אפי' בפחות משו"פ, ותו מאי איריא שכירות קונין מבעיי לי, אלא לא עלה עה"ד דליהני בפחות משו"פ אלא בשבת, ומשום שדייק ר"י שוכרין מן העו"ג, משמע דמישראל במקום דבעינן דוקא שכירות לא מהני, מש"ה מפרש הגמ' טעם החילוק, משום דלעו"ג חשיב פחות משו"פ משא"כ לישראל לא מהני, וכ"כ ה"ט"ז (סי' שפב), אבל זה ברור דהא מהני בעו"ג אינו מדין שכירות גמור, אלא משום שאינו אלא להיכר, ואפי' למ"ד שכירות בריאה בעינן אינו

מדעתו וכו' וכו', שכל זה מחמת דאין צריך שכירות גמורה, [ומלבד הדין ששוכרין בשבת, כל הנפק"מ שכי הרמב"ם אתי אף אליבא דמ"ד שכירות בריאה, ולא נחלקו אלא מוהרקי ואברגוני כמשנ"ת].

***

בעניין הליקוחין של הגר לאברהם

מאת הגאון רבי ישראל מרמורשטיין שליט"א.

ביסוד הדבר שהגר לא נישאה לאחר גירושה מאברהם.....

לשיטת רבי יהודה רשאי מלך לישא אלמנת מלך אחר.....

לשון הרמב"ם בדין זה.....

האם נושאים פלגשו של מלך?.....

ביאור בדברי המדרש רבה.....

החזיון שיש בדברי רש"י.....

ביסוד הדבר שהגר לא נישאה לאחר גירושה

מאברהם

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כה, א) עי' רש"י פירש "זו הגר ונקראת 'קטורה' על שם שנאים מעשיה כקטורה, ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם" ול"כ ביסוד הך דבר של קטורה שלא נישאה לאיש אחר מעת פרידתה מאברהם.

דהנה במסכת סנהדרין תנן (ית, א) "אין נושאים אלמנתו של מלך" ולכאורה יש לומר שזה הטעם שהיא הייתה אסורה מעובדת מלכה לאיש אחר, שהרי אברהם נקרא מלך כמ"ש בפרשת לך (יה, יח) "עמק שוה הוא עמק המלך" ופרש"י שם ש"השוו כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא חלוקים וקל"ן" והגר היתה אשתו של אברהם ובמילא אין נושאים אלמנתו [ואלמנתו שאמרו לאו דווקא דה"ה גרושהו כמ"ש ברמב"ם שם. ועי' כס"מ שכתב שמהר"ם הרמב"ם מסביר והלח"מ שם כתב שהיא ברייתא מפורשת בירושלמי שם ש"אין נושאים אלמנתו וגרושהו"]

אך יש לדייק קצת בלשון רש"י "ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאחר" משמע שבראונה תליא מילתא ולא מחמת שיש בדבר איזה סרך איסור, לאם היה בזה סרך איסור הרי כבר נכלל בשבח שהוזכר "שנאים מעשיה כקטורה". [מרש"י משמע שאין הפירושים חלוקים אלא מוסיפים זה על זה]

לשיטת רבי יהודה רשאי מלך לישא אלמנת מלך אחר

ואולי יש לומר שהיינו כשיטת רבי יהודה במשנה שם שמלך אחר רשאי לישא אלמנתו של מלך, ולכן זה גדולתה והשיבותה שלא נישאה למלך אחר, ואמנם הרמב"ם בפיה"מ

בפרוטה, ומזה ילפ"י לקידושי האשה, אכן זהו אי נימא דהאבות דין ישראל להם, על כן מצד קניינו של אברהם בעי שוה פרוטה].

אמנם אכתי יל"ע טובא, דהא מסקינן בגמ' דהנפקותא אי שכירות בריאה או רעועה, אי בעינן במוהרקי ואבורגני, והרמב"ם האריך בנפק"מ וכתב לפיכך דאיי"צ שכירות ודאית, אשתו של גוי משכרת שלא מדעתו, וכן שכירו וכו', ולא הזכיר דבר זה שמפורש בגמ' שהוא תלוי בזה דלא בעינן אלא שכירות רעועה. וצ"ב.

וליישב הערה גדולה זו, י"ל דהרמב"ם פ"י במוהרקי ואבורגני כפי ריש התוס' דהיינו מוהרקי כתיבה וחותרת, והנה הרמב"ם שכי בריש ההלכה דשוכרין אפילו בשבת, על כרחך היינו בלא כתיבה וחותרת, וא"כ הרי נפקותא זו שנאמר בגמ' דאי סגי בשכירות רעועה אי"צ מוהרקי ואבורגני, כתב לה הרמב"ם בזה שפסק ששוכרין מן הגוי בשבת, ואמנם כן מתבאר בביאור הגר"א, סי' שפב סעיף ד שכי השו"ע, ואינו צריך לכתוב שום כתיבה על השכירות, כי הגר"א, כרב ששת [דאמר שכירות רעועה] וכן הוכיחו מדשוכרין בשבת כמ"ש בסעיף ה [ברמ"א שם שכי דמותר לשכור בשבת] הרי דתלי בזה, ואי אמרי' דשוכרין בשבת היינו בלא כתיבה וחותרת. ושו"ר שעמד כן בעצי אלמוגים סי' שפב סקי"ג (ד"ה והרי"ף) בהערה וביאור זה ברמב"ם.

ונמצא להעולה ביאור דברי הרמב"ם להנתבאר, דהרמב"ם בפתח דבריו העמיד הא דקיי"ל כמ"ד שכירות רעועה, וזהו שכתב דשוכרין אפי' בשבת, והוסיף לבאר הגדר בזה דהשכירות כאן היא ביטול רשות, אשר משום זה איכא כמה נפקותא ששוכרין בפחות משו"פ ואשתו משכרת שלא

ושו"ר ז'משך חכמה' פרשת לך לך על הפסוק (טז, ג)
 "ותתן אותה לאברהם אשה לו לאשה" כיסוד זה דמה שלא
 נישאה הגר לזיוף אחר הוא מיסוד המלוכה של אברהם אלא
 שהוא כתב כיסוד הדבר משום ש"אין משתמשין בשרביטו של
 מלך" ו"כ" מה שתלה המשך חכמה הדבר ב"אין משתמשין
 בשרביטו של מלך" ולא נקט הדין היותר שייך ש"אין נושאין
 אלמנתו של מלך",

ונראה שהדברים הם לשיטתו באור שמח הלכות מלכים (פ"ב
 ה"א) שמחדש שם שיש הבדל בדיון זה בין אלמנת המלך או
 גרושתו לבין פלגש שדינה דין אחר דהנה נחלקו הראשונים
 במעשה הקידושין לפלגש שרש"י בפרשתנו (כה, ו) כתב
 שהחילוק בין פלגש לאשה היא רק בכחובה שלפגש אין
 כתובה, אך לדעת הרמב"ן גם קידושין אין לה ע"ש, וביאור
 האו"ש דהרי גם דעת הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ד ה"ד
 ובסוף משנה שם) כן שפילגש היא בלי קידושין.

וכתב האור שמח שם בדעת הרמב"ם שכל הדין ש"אין נושאין
 אלמנתו של מלך", זה דווקא ביש לה קידושין בה, ונקראת
 'אשתו של מלך' כלשון הרמב"ם ו' ולא בפילגש, שאינו נקראת
 אשתו שעליה אין את הדין של אין נושאין אלמנתו של מלך,
 אלא מדיון אחר של (סנהדרין כב, א) "אין משתמשין
 בשרביטו של מלך",

ובזה יש חילוק לגבי ההיתר למלך אחר, שהרמב"ם פסק
 שלגבי אלמנתו אסור גם למלך אחר, אבל שרביטו הרי
 מבואר בגמרא שחלוק 'שרביטו' מ'אלמנתו' דב'אלמנתו'
 נחלקו אם מותר למלך אחר אבל 'שרביטו' לכולי עלמא
 מותר למלך אחר כמבואר שם בגמרא (כב, א) אמר רבי
 יעקב א"ר יוחנן: "אבישג מותרת לשלמה שהוא מלך ומלך
 משתמש בשרביטו של מלך, ואסורה לאדוניה שהוא הדיוט"
 ו'וע"ש במהרש"א שמתעם זה נחשב אדוניה מורד במלכותו
 וכתב האור שמח להירושלמי בסנהדרין שם שהביא ראה
 מקרא דרפיה בת איה שהיתה פלגש של שאול ס"ל דפילגש
 יש קידושין שפיר והוי 'אשתו של מלך' ולכן גם בה יש את
 הדין של אין נושאין אלמנתו של מלך.

והשתח לפי האו"ש שפילגש שהוא מדיון "אין משתמשין
 בשרביטו של מלך", שייך שפיר שתנשא למלך אחר, אלא
 שהיא החמירה על עצמה לכבודו של אברהם שלא להנשא
 לאחר כלל, א"ש שזה דבר נוסף על מעשיה הטובים.

ועוד יש לומר בדיוק לשון רש"י שאין הכוונה רק שלא נחשדה
 מאחר. אלא שהרבותא והחידוש היא שלא היה לה אפילו ענין
 של שייכות עם אחרים כלל, שדבר זה אינו מעיקר הדין אלא
 מהידור מיוחד שקיבלה על עצמה.

ומדויק לשון רש"י שלא נזדווגה לאדם, כעין שכתב רש"י
 (לג, יח ד"ה בבואו מפדן ארס). על יעקב "שנזדווגו לו עשו
 ולכן בדרך" היינו שהתחברו להרע לו. והכי נמי לא נתחברה
 עם אדם כלל. וזה דבר התלוי בה ונאמר לשבחה.

שם וכן הר"ב פסקו כוותיה, אך בהלכות מלכים (פ"ב ה"ב)
 הדיר ביה הרמב"ם ופסק כחכמים שגם למלך אחר אסור
 לישא אשתו של מלך.

לשון הרמב"ם בדין זה

(רמב"ם יד החזקה הלכות מלכים פרק ב' א') כבוד גדול
 נוהגין במלך ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם שנאמר
 שום תשים שתהא אימתו עליך אין רוכבין על סוסו ואין
 יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ולא בכתרו ולא
 באחד מכל כלי תשמישיו וכשהוא מת כולן נשרפין לפניו וכן
 לא ישתמש בעבדיו ופפחותיו ושמשייו אלא מלך אחר לפיכך
 אבישג היתה מותרת לשלמה ואסורה לאדוניה: (ב) אבל
 אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם אפילו המלך אינו
 נושא אלמנתו או גרושתו של מלך.

ויש לדייק בדברי הרמב"ם שצבכל הדברים כתב אין רוכבין על
 סוסו כו' וכן לא ישתמש בעבדיו כו' ואילו בהלכה ב' כתב
 אבל אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם, אפילו המלך
 אינו נושא אלמנתו כו' של מלך, ולכאור' למה פירש הדין
 באשתו שהיא אינה נבעלת, ולא כתב כפי סוף דבריו, אין
 נושאין אשתו של מלך וכיו"ב.

ומזה נראה שס"ל להרמב"ם שמלבד שזה דין בציבור שאין
 נושאין אלמנתו של מלך וכ' זה גם דין באשה עצמה שאין לה
 להנשא, ואסורה קרמיא עלה.

ונפק"מ יש לומר אם תלך למקום שאין יודעין שהיא אשתו
 של מלך כמו למדינה אחרת וכיו"ב, ושלכאור' בכהאי גוונא לא
 יעבור האיש הנושא אותה איסורא כלל כיון שאינו יודע ואין
 זה פגיעה בכבודו של מלך ול"ע בזה ו'תנשא בלינעא אפילו
 הכי הוי דינא עלה, שאין לה להנשא לאחר.

האם נושאין פלגשו של מלך?

אלא שיש להסתפק אם הדין הזה של אין נושאין אלמנתו של
 מלך נאמר גם בפלגשו של מלך או רק באשתו הנשואה
 איליו בקידושין וכתובה. דהרי הגר היתה בגדר פלגש
 לאברהם ולא בגדר אשה כמו שנא' (כה, ו) "ולבני הפלגשים
 נתן אברהם מתנות" ופרש"י: חסר כתיב שלא היתה אלא
 פלגש אחת, היא הגר היא קטורה וכו' ו'ואי נימא דפילגש
 לא נאמר דין זה שפיר הוי השיבותה להגר שעם זאת שאין
 צבכל הדין דאין נושאין אלמנתו של מלך עם זאת החמירה על
 עצמה].

והלחם משנה בהלכות מלכים פ"ד ה"ד כתב בשם הרד"ק
 שכתב להדיא שהדיוט אסור גם בפילגשו של מלך. ולכאורה
 יש להוכיח שאין חילוק בדבר דבירושלמי בסנהדרין שם הובא
 ראה לדין זה של איסור לישא אלמנת מלך (שמואל ב' ג, ג)
 מהאמור במעשה דאבשלום אלא פילגשי דוד 'ותהיינה לרורות
 עד יום מותו' שלא נישאו לאחר לאחר מיתת דוד וראה
 שפילגשים גם יש דין זה.

ול"ב הפלוגתא בין המדרשים, ונראה דקשירת הנוד, היא רק פעולה חילונית של קשירה, אבל חותם הגנוכה יש גם מעלה בחותם שלמי שייך החותם כמו שאמרו (שבת כ"א, ב) 'בחותמו של כהן גדול' וזה הרבותא דקטורה שהיתה קשורה בחותמו של אברהם והבן וזהו כוונת המדרש 'שמה קטורה' דזה היה שמה ומהותה שלא נסתלקה מחותמה.

החיזוק שיש בדברי רש"י

ודברי רש"י אלו הם חיזוק ולימוד גדול, שאע"פ שנתגדשה מביתו של אברהם ותענה בדרך כו' עם זאת היה לה עדיין שייכות לאברהם, וזה חיזוק, שאם מתחזקים ומתאמלים להאחז בדבר אע"פ שמתגרשים עם זאת בסוף יתוקן הדבר.

וגם הגר סינתה שמה לכבודו. שהיא 'קטורה', היינו שהיא קרויה על שם בעלה הראשון. וזהו כבודה. ואמרו חז"ל (ברכות ס"ב, ב) על הפסוק בהפטרה (מלכים א', ח) "והמלך דוד זקן בא זימים ויכסהו בצגדים ולא יחס לו" ש"המבזה את הצגדים – לצסוף אינו נהנה מהם". ומדה טובה מרובה שהמכבד את הדבר זוכה לו וכיון שכיבדה הגר את אברהם חזרה וזכתה לו.

וויש להוסיף שצספר שו"ת ברית עולם סימן פ' (הו"ד צספר המפתח פס) כתב שאם דרה צסדי יכולה לדור עם אחר שלא נאסרה רק להבעל ואתי שפיר לפי"ז שגם מזה נזורה הגר וכמ"ץ

ביאור בדברי המדרש רבה

ובזה יש לפרש דברי המדרש (צ"ר ס"א, ד) א"ר ברביה אע"ג דאת אמר ותלך ותתע במדבר וגו' תאמר שנתקד עליה ברית ת"ל 'ושמה קטורה' מן קטר כזה שהיא חותם גנוכה – ומולאה בחותמת קטורה וחתומה עכ"ל שהפליגו חז"ל בצבח קישורה שהיתה קשורה וחתומה כפי השעה הראשונה, והיינו שביאר שלא נחשד עליה ברית, הכוונה שלא היה אפילו מקום לחשד עליה, וזהו שצחה.

וביתר דיוק יש לומר שלא נחשד, אין הכוונה רק שלא היה חשד במליאות אלא שלא היה שייך כלל לחשוד, וכלשון הגמרא ש"ל לא נחשדו ישראל" שאין הכוונה רק צבמליאות אין חושדים בהם אלא שאין כלל שייכות לחשד ודוק. (כעין שפירש צספר 'קול שמתה' צפרשת שמות מאמר חז"ל (סוטה י"א, ב) שתצען פרעה ולא נתצעו)

ועוד יש לומר צביאור לשון המדרש דהנה צלשון המדרש נתחומא נאמר צלשון אחר "קטורה – שהיא קטורה כנוד"

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

"הערות קצרות" בפרשת "וירא"

(ובחלקן נוגעות לפרשיות חי שרה ותולדות).

י"ח ד': יוקח נא מעט מים. וברש"י ע"י שליח, והקב"ה שלם לבניו ע"י שליח, שנא' וירם משה את ידו ויך את הסלע. ע"כ. ובחז"ל איתא דאת המן נתן הקב"ה בעצמו כמו שאמר אברהם ואקחה פת לחם. ומשמע שחי' כאן חסרון כלשהו במה שנתן אברהם אבינו המים ע"י שליח, שמתחת זה שלם הקב"ה לבניו ע"י שליח.

ויש להתבונן בזה עוד, דהנה חז"ל אמרו על משה רבינו ע"ה ששכינה מדברת מתוך גרונו. ולכאורה לפי"ז לא חי' שייך אצל משה רבינו ענין חטא כלל. ויעוי' במשך חכמה בתחילת שמות שכתב בזה"ל: וא"כ אך צוה השם שיאמינו לעולם במשה, (– היינו במו"ש, וגם כך יאמינו לעולם) הא הכל בידי שמים הוי' מיראת שמים, ואין הידיעה מברחת הבחירה ושמוא יבחר משה אחר זה חלילה להוסיף מדעתו, ועל כרחין שהשי"ת שלל מזמנו הבחירה לגמרי ונשאיר מוכרח במלאכים. עכ"ל. וע"ש עוד. ועכ"פ מובאר מדבריו דמשה רבינו ע"ה לא חי' בעל בחירה כלל, וכמו שהכריח כן דאיל"ה לא חי' שייך ציווי של וגם כך יאמינו לעולם, ומעתה צ"ע לכאורה אך חי' שייך החטא של מי מריבה.

וי"ל בדרך אפשר, דזה גופא נתחדש במה דהמים ניתנו ע"י שליח, דאם חי' זה אצל משה בבחינה שאינו בעל בחירה א"כ ל"ה ע"י שליח, דהרי שכינה מדברת מתוך גרונו. וע"כ דזה גופא נתחדש דכאן חי' משה רבינו ע"ה בב"ה, וע"כ חי' שייך בזה ענין של חטא מי מריבה. ואין להאריך בדברים עמוקים כאלו.

ואולם אם כנים הדברים, הרי לנו הערה נפלאה מה יכול לגרום גרעון קטן בשלימות של מצוה, שהרי כבר אמרו שאם חי' משה עולה לא"י לא חי' שייך גלות וכו'. וזו הערה נוראה דו"ק בזה. והשי"ת יעזרינו לקיים מצוותיו בשלימות.

י"ח ה': וסעדו לבכם. ברש"י, א"ר המא לבכם אין כתיב כאן אלא לבכם, מניד שאין יצה"ר שולט במלאכים. ע"כ. והיינו דלבכם משמע ב' יצרים והיינו יצר טוב ויצר רע, אבל לבכם משמע יצר אחד, וזהו שכ' דאין יצה"ר שולט במלאכים. ופשוט.

והנה לפי"ז נמצא דבהא דכתיב ולא תתורו אחרי לבכם, כלול ב' יצרים יצר טוב ויצר רע. וצ"ב. אמנם כבר מקובלנו מבית מדרשו של אור ישראל הגר"ם זצ"ל מסאלאנט, דכשם שאדם צריך להזהר מנגיעה רעה כך הוא צריך להזהר מנגיעה טובה, דגם זה חשיב שוחד שמעור עיני פקחים, ולפי"ז יש לנו כאן מקור נאמן שהרי כתבה התורה ולא תתורו אחרי לבכם. ודו"ק.

ועי' עוד בפירושו הגר"א על משלי שפי' שם פ' ו' פ' כ"ה, אל תחמוד יפי' בלבבך, דיפי' היינו המותרות, בלבבך, בשני יצריך ביצר טוב ויצה"ר לאמר שגם זה צריך לעבודת ה'. ע"כ. וכונתו דלפעמים אדם יכול לרמות עצמו ולחשוב שמה שהוא רוצה המותרות הוא לשם שמים, והיינו נגיעה של מצוה, וצריך להזהר מזה, וע"ש לעיל מיני' שכתב, כי החמדה אין לה פיתוי וחלקת פיו, רק שהאדם חומד מעצמו מחמת שקצתה צריך

מאוד לפרנס א"ע ובני ביתו, והוא נמשך עי"ז אל המותר ורוחף תמיד, ואומר שהכל הוא צורך לו, בכדי שיהא יכול ללמוד ולעבוד את ה' בריחוק ולזון אשתו ובניו. עכ"ל הזהב. והן הן הדברים. ובהמשך שם כתוב בסוגריים, והוא בסוד ולא תתורו אחרי לבבכם וכו' ע"ש ודו"ק היטב.

ובברכות פ"ט מ"ה, בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע. ע"כ. והוא כנ"ל דכל מקום שמוזכר לבב דרשוהו חז"ל על שני יצרים. ושם בשנות אליהו להגר"א כתב בזה"ל, פי' הקב"ה ברא היצר הרע שאם לא הי' היצר הרע לא הי' האדם אוכל כלל ולא יהיו יכולין לעבוד ה', וזהו שאמרו צדיקים יצר טוב שופטן, פי' כאשר הם אוכלין גם זה הוא אצלו עם יצ"ט, שאינם אוכלין אלא שיהיו יכולין לעבוד ה', והרשעים הם להיפך, אף שהם לומדים הוא עם היצה"ר, וזה יצה"ר שופטן, וזהו שאמר כאן, תעבוד ה' ביצה"ר, דהיינו הדברים שהן מצד יצה"ר תהי' גם כונתך לה'. עכ"ל הזהב.

והנה כאן יש להעיר לכאורה דהרי אברהם אבינו הי' סבור שהם ערביים, וכמ"ש רש"י על הפסוק הקודם, ורחצו רגליכם, כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס ע"א לביתו. ע"כ. ואך אמר להם ומערו לבכם שאין יצה"ר שולט בהם, וצ"ע. ואולי נימא דהם מדרשים הלוקים, ע"י בזה.

אולם יתכן לומר עוד, דאברהם אבינו ע"ה, בגדל חכמתו ראה שאין להם מלחמת היצר, ובאמת הי' הוא סבור, דהם לגמרי ברשות היצה"ר וע"כ אין להם מלחמה עצמית, אולם חז"ל ברוח קדשם גילו לנו שבאמת הי' זה מלחמת שאין יצה"ר שולט במלאכים. והבן.

ובאמת כבר כתב הסבא מקעלם זצ"ל דיש האומרים שאינם מרגישים בעצמם שום מלחמה של היצר, ואמר שדבריהם נכונים, רק שיש לדון אם זה מפני שגברו על היצר הרע או להיפך מהמת שהיצר הרע גבר עליהם כל כך עד שאין מצליחים אפי' להתחיל להלחם, ואמר דהסימן לזה הוא דאם מתחילה היתה להם מלחמה קשה עד שנצחו י"ל שכבר גברו על יצרם, אולם אם אף פעם לא הרגישו מלחמה אותה הוא שהם כולם נשלטים מתחת יד היצה"ר רחמ"ל, ובאמת זהו כמ"ש הגר"א בביאור אמרם ז"ל רשעים יצה"ר שופטם, והוא ע"ד שפי' רש"י, מנהגו, ולפי"ז אולי יתכן לומר כמ"ש ודו"ק. והקב"ה יעזרנו להרגיז יצ"ט על יצה"ר ולעבוד ה' בכל לבבינו בשני יצרינו. וכמו שפי' הגר"א, אמן ואמן.

והעלהו – ולא אמר ושחטהו

בפרשת העקדה, והעלהו שם לעולה, וברש"י ולא אמר ושחטהו, ע"ש. ולכאורה משמע מזה שאברהם אבינו ע"ה לא הבין כראוי דבר ד', שהרי הקב"ה אמר לו והעלהו בלבד ולא ושחטהו. וזה קשה. ועוד דנמצא שאם הי' מבין לא הי' שום נסיון שהרי העלהו בעלמא ע"ג מזבח אין קשה. וזה ג"כ אין מסתבר. ועוד מדוע באמת לא הבין לחלק בין והעלהו לושחטהו.

ונראה ד"ל באופן מהודש, דבאמת אברהם אבינו הבין כראוי דבר ד' וידע שהקב"ה אמר רק והעלהו ולא אמר ושחטהו. אמנם בציווי דהעלהו שם לעולה, מונח גם שישחוט, ומשום שאין נחשב שמעלהו לעולה אלא אם כן מעלהו ע"מ לשוחטו, ואין נחשב שמעלהו ע"מ לשוחטו אא"כ באמת ישחטנו לבסוף. אמנם זה דוקא אם לא הי' הקב"ה שולח לו צווי נוסף של אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה, אבל מאחר שאח"כ נצטווה כן, והוא מצד עצמו כבר העלה ע"מ לשוחטו, נמצא שנתקיים כל רצון ד', דאברהם קיים והעלהו לעולה, שהעלהו בכדי לשוחטו, וגם קיים אל תשלח ירך אל הנער. וא"ש היטב. והוא נפלא למתבונן.

ושוב עיינתי בלשון רש"י שכך כתב, והעלהו, לא אמר לו ושחטהו, לפי שלא היה הפי' הקב"ה לשחטו אלא להעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו אמר לו הורידהו. עד כאן. והרי הדברים מבוארים היטב בלשונו, שלא היה הפי' הקב"ה לשחטו אלא להעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו אמר לו הורידהו. והן הן הדברים שכתבנו, שלא היה הפי' הקב"ה אלא להעלותו עולה, והיינו שההעלה תהיה בשביל עולה, ומשהעלהו, אמר לו הורידהו, והיינו שהקב"ה אמר לו הורידהו, ונמצא שלא היה חסר כלום בעצם ההעלה, שמצד אברהם אבינו היה המעשה העלה בשלימות, רק שהקדוש ברוך אמר לו הורידהו.

פ"ב כ': ויהי אחרי הדברים האלה. וברש"י בשוכו מהר המור' הי' אברהם מהרהר ואומר אילו הי' בני שחוט כבר הי' הולך בלא בנים, הי' לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו, וזהו אחר הדברים האלה, הרהורי דברים שהיו ע"י העקדה. ע"כ.

ויש לעיין דמה היו הרהורי דברים הללו, דאם הוא רק חרטה על מה שהמתין מלהשיאו קודם העקדה, וכמעט שמת בלא בנים, הלא עכ"פ עכשיו שנשאר בחיים הרי יכול להשיאו מבנות ענר אשכול וממרא, ולמה הי' צריך לבשרו הקב"ה עתה שנולדה בת זוגו, דמשמע מזה דבלא לידת רבקה לא יוכל להשיאו אשה, והלא יכול עדיין להשיאו לבנות אשכול וממרא, שהיו פנויות, וכמו שמבואר ברש"י לקמן כ"ד ה', וצ"ע.

ונראה בהקדם דברי רש"י לקמן כ"ה כ"ו שכתב, דשפחה לא רצה יצחק לישא לפי שנתקדש בחר המור' להיות עולה תמימה. ע"ש. ולפי"ז נמצא דרק לפני כן הי' אפשר להשיאו לבנות ענר אשכול וממרא, אבל אח"כ כבר נתקדש וע"כ הי' אברהם מהרהר ע"ז, ועל כן בשרו הקב"ה שנולדה רבקה שהיא בת זוגו, והדברים מאירים ושמוחים.

ואף דלקמן כ"ד ה' על קרא דונקית משבועתי פי' רש"י וקה לי מבנות ענר וכו'. היינו רק בדיעבד אם לא תאבה, אבל לכתחילה השביעו שלא יקה מבנות כנען ואפי' מבנות ענר וכו'.

ויש להוסיף עוד דיעווי' ברש"י לקמן כ"ו כ"ז ב' על קרא דאל תרד מצרימה שהי' דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, א"ל אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה ואין חז"ל כדאי לך, ע"כ. ועפי"ז י"ל דהוה מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר, אם לא תאבה האשה ללכת אחרך ונקית משבועתי וקה לו מבנות ענר, רק את בני לא תשב שמה, והיינו דכל המעם שלא תקח מבנות כנען הוא לפי שנתקדש בחר המור' להיות עולה תמימה, ואם כן מאותו מעם גופא הרי אין לו לילך לחז"ל שנתקדש וע"כ ונקית משבועתי זאת.

והוא דהעדיף אברהם אבינו לשמור שלא יצא לחז"ל יותר מאשר לשמור שלא ישא מבנות כנען, אולי י"ל לפי שלצאת לחז"ל הוא רק הכשר מצוה. ודו"ק היטב.

בס"ד נחשבה חיי שרה תשפ"ב **מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי**

בתנא דבי אליהו רבה פרק כ"ה, לפיכך הייתי אומר שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי – אברהם יצחק ויעקב – שלא קנו האבות העוה"ז והעוה"ב וימות בן דוד אלא בשביל מעשיהם הטובים ות"ת. וכך שנו חכמים במשנה כל אחד ואחד מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם. הקושיא גלויה ומפורסמת, וכי יתכן להגיע לדרגה של האבות הקדושים. ואיך יכול האדם לומר על דבר שאינו בר השגה, מתי יגיע אליו.

ובאמת להדיא כתב הרמב"ם במורה נבוכים, שלא יתכן להגיע לדרגת האבות. (אגב, חלק מדבריו שם הובאו ברמ"א סימן א' סעיף א').

והנה התנא דבי אליהו הוסיף ואמר, וכך שנו חכמים במשנה כל אחד ואחד מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם. ולכאורה אינו מובן הקשר בין הדברים.

ונראה לבאר מעט, שבאמת צריך להבין מה הפירוש שהייב כל אחד ואחד מישראל לומר בשבילי נברא העולם, והיאך ניתן לחשוב שעולם גדול כל כך מלא חכמה מופלאה של בורא כל העולמים, לא נברא רק בשבילו, וכי מיהו ומה הוא. ונראה שקושיא זו בטעות יסודה, שאין אנו יודעים להעריך את עצמינו וכוחותינו, ואילו ידענו כמה מעשינו משפיעים על כל הבריאה, הלא פשוט היה לנו שכל העולם כולו לא נברא רק בשבילנו.

ונוכל לומר עוד, כי כל אחד שמנצל הפוטנציאל האישי שלו, ומוציא את היכולת שניתנה לו ממרום, מן הכח אל הפועל, הרי כל העולם כולו כדאי הוא לו, כי הוא בעצם השיג את היעד שנקבע לו, והוא אינו חייב שום דבר מעבר לכך. ולא זו בלבד אלא שפעמים רבות ההשלכות שיהיו לכך על תכלית הבריאה יתכן מאד שהן גדולות מאד מאד, והן ממפלאות תמים דעים, כידוע.

והמבין יבין שהמיוחד שבאבות הקדושים, שהם, הוציאו כוחותיהם אל הפועל. ואי לזאת, גם אנו נחפוץ ונקוה, ונשתדל לעשות כן... ונתפלל מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי. כלומר, לא שנחשוב שנוכל להגיע לדרגתם, ולא למשהו מן המשהו מדרגתם, אבל נשאף לנצל את כוחותינו שלנו, כאשר הם ניצלו את כוחותיהם שלהם.

והנה הרמב"ם כתב במורה נבוכים שם, שהקשר בין האדם ובין הבורא, הוא ע"י השכל, והיינו כאשר האדם זוכה ומחשב בשכלו מחשבות קדושות של אמונה, בזה הוא נדבק בהקב"ה.

והנה צריך להבין מה הפירוש מחשבה, ובהבנה שטחית נראה שכל דבר שעובר במוח, הוא מחשבה, אבל נראה לבאר שמחשבה היא כינוי למטרה של מעשה, וכמו סוף מעשה במחשבה תחילה, כי כל מעשה שאדם עושה הוא עושה כמטרה למשהו אחר, וכמו שעובד כדי שיהי' לו כסף, והכסף הוא כדי לקנות אוכל, והאוכל הוא כדי לחיות עצמו, (וכאן צריך לדעת להיכן ממשיכים).

אמנם פעמים רבות האדם מתהלך כבהמה, ועושה מעשיו ללא מטרה, וממש נמשל כבהמות נדמו, וכמה ירידה יש בזה ממדרגתו האמיתית, וכמה החטאה יש כאן מהמטרה שלשמה בא לעולם. ופעמים יש לו מטרה במעשיו, אלא שהמטרה מוטעית רחמנא ליצלק. ורק פעמים בודדות יכול האדם להתפאר כי יש לו מחשבה נכונה.

ובאמת הגדלות המיוחדת של האבות, שהיו מרכבה לשכינה, היא במה שכל המטרה שלהם בכל דבר שעשו, ואפילו מעניני העולם, היתה עבודת ד'. וכמו שכותב הרמב"ם שהי' בכדי להקים אומה שתעבוד ד'.

וענין המטרה בכל מעשה שעושים בחיים, הוא ענין עצום מי יכולנו, והוא סוד גדול ונורא, המקיף את כל האדם, ומבואר בריש מסילת ישרים, בתחילת פרק ראשון שכתב בתוך דבריו כך: ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והיינו שאדם צריך שתהי' לו המטרה הברורה, וכל מעשיו יהיו לשם המטרה.

ובאמת הדברים מפורשים במשנה באבות פ"ב מו"ב, וכל מעשיך יהיו לשם שמים. וכבר כתב הרמב"ם בפ"ה משמונה פרקים, שכמה חכמים חברו על זה חיבורים ולא השלימו, וחכמינו כללו במלות קצרות והשלימו, וע"כ שהוא נאמר בכח אלוקי. ע"ש.

והרי לנו כמה גדול ענין זה. לעשות הכל בשביל המטרה. והיינו שהמטרה תהי' בסוף בשביל העבודה. אמנם כל נחשוב שהוא דבר קל, שהרי הרמב"ם שם כתב שלהגיע לזה צריך הרגל רב.

ונראה שאמנם כדי להגיע לזה בשלימות, הוא דבר קשה למאד, והוא דרגה אחת למטה מנביא, כמו שכתב הרמב"ם שם, אולם מפעם לפעם להגיע למחשבה נכונה, זה דבר שכל אחד צריך לשאוף, וככל שיש לו מחשבה, והיינו מטרה אמיתית במעשה העבודה, הוא זוכה להתדבק בהקב"ה.

ויש לומר שזהו הביאור את הא' התהלך נת. היינו שהי' חדור במחשבה של המטרה. (וגם המושג מטרה, היינו מלשון שמירה, ואביו שמר את הדבר, והיינו ציפיה, ודו"ק).

וזה מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי. שיהי' בהם מטרה אמיתית.

וי"ל דאף שלהגייע בשלימות בכל המעשים הוא באמת מדריגה גבוהה מהשגתינו, אולם להגייע מופעם לפעם לעשית הטוב מצד שהוא טוב, וכיוצא בזה, זו אינה למעלה מהשגתינו, כמוכן אחרי עמל. ובשם ד' נעשה ונצליח.

"מתוך ההפיכה"

פרק פ"ה "חיים שלום מוכר כעריק"

סקירה קצרה:

חיים שלום פינקלשטיין אחד מגדולי העילויים של ירושלים נשבה ברוח התקופה הקשה ששררה בירושלים, הוא מחליף תורת אלוקים חיים בבורות נשברים, הוא מתגייס לאצ"ל ואח"כ לצבא הוא מתקדם בצורה מפתיעה ביותר במעלות הקצונה, יש לו חברים בפיקוד הבכיר שלוטשים עליו עין לקדמו לפיקוד הבכיר ביותר.

אבל מלמטה רוחשת כוורת של שונאים בראשם עומד חייל מושחת בשם בנג' שיווד לחייו ועושה כל מה שביכולתו לסלקו מהצבא, שונא נוסף יש לו, את חברו הטוב יונטי שמתקנא בצלחתו להתארס עם קצינה חילונית, בעוד שהוא לא מוצא לעצמו שידוך. שניהם פועלים נגדו כל אחד בדרכו הוא, בשיא העלילה נרצח לפתע בנג' ואיש אינו יודע ידו של מי במעל, אבל השונאים לא שוקטים על השמרים, יש מי שדואג לסבך את חיים שלום בפרשת הרצח, התוצאה הישירה, ארוסתו עוזבת אותו והוא נאלץ להימלט על עורו, הוא בורח באישון ליל מהמחנה בכך הוא חורף את גורלו מעתה יהיה נרדף על צווארו. אנו נעקוב כעת אף מתמוחד חיים שלום עם תמורות החיים החדשות.

חיים שלום נתן מבט אחרון לעבר המחנה הצבאי יונה שהיה ביתו בשנים האחרונות, הוא חש עצב נורא על הנטישה החפוזה, הוא יוצא כעת לדוך ללא מוצא, אין לו מושג לאן היא תוביל אותו, דמעות עמדו בעיניו כשעזב את המעוז שלו, אך לאחר מספר רגעים התנער מרצו, אין לו יותר מדי רגעים לבכות את מר גורלו, עליו לצאת לדוך.

הנסיעה הייתה רגועה, הכבישים היו שוממים כמעט לחלוטין, למרות כן עצביו של חיים שלום היו רעועים למדי, כל בדל של רכב הקפיץ אותו, פחד אחזו אולי התחיל המעקב אחריו, רוחו של בנג' רדפה אחריו בכל מקום, הוא זכר את כל המעקבים שעשה אחריו בעבר לא היה פעם שיצא מהמחנה שלא ידע על כך, באופן טבעי התרגל שהוא נתון תחת מעקב.

למרות ששכלו אמר לו שעדיין אין לו ממה לחשוש, דבר בריחתו עוד לא נודע, חברי חדרו היו שקועים בשינה עמוקה בעת יציאתו, אבל האינסטינקטים הטבעיים יצרו את המתח הרב, הוא נסע במהירות לכיוון פרדס כץ, היה לו מקום בו יכול היה להסתיר את הרכב, הייתה שם נישה שכמעט לא הייתה נגישה ולכן נראתה מוחננת מאד, הוא עלה עליה בעת שהיה עורך את פגישותיו עם אפרים זלמן, את המקום הזה ניצל עתה להסתיר את הרכב, כדי שלא יעלו עליו מחה את טביעות אצבעותיו בזהירות.

הוא נטל את תרמילו והוציא משם את בגדיו האזרחיים ואת השמירה העיקרית שנטל עמו, את התפילין שלו ופרשיות מזחה (שקיבל מאפרים זלמן) ששימשו לו כשמירה בכל מבצע שהיה עורך, עדיין היו בו חלקיקי אמונה שעתה אמורים הם לתת לו את חומר הבעירה לזמנים הקשים אליהם הוא מתכונן.

הוא פשט את בגדי הצבא וטמן אותם בריחוק מקום בגומחה, הוא שירטט לעצמו מפה אם יגע אי פעם ליטול אותם, אבל תחושה עמומה לחשה לו, שספק רב אם ילבש אותם אי פעם, כל עתידו לוטה בערפל כבד, אויביו ניצחוהו, המטרה שלהם הושגה, הוא ברח כשפן כשעורו לבשרו, על פי דוך הטבע לא יוכל לשוב לכהן בתפקיד כל שהוא, וודאי לא בתפקיד בכיר.

הוא הוריד דמעות רבות על שאילצוהו לברוח כפושע מהגרועים ביותר, הוא יצא קרח לחלוטין, הוא נקרע לחלוטין מהמחנה החרדי ואת המחנה החילוני איבד ברגע. הדמעות הועילו לנקז את הכאבים החוצה, הוא חש שמצב רוחו מתאושש מעט, אמנם עדיין אין לו תוכנית מסודרת, אבל אסור לאבד את העשתונות, אם הוא רוצה לצאת בשלום מהסכנה הגדולה עליו לאזור כוחות, רק אמונה יכולה לעזור, היאוש הוא החידלון והענקת פרס לאויבים.

הוא צעד רגלית לפנות בקר לכיוון העיר בני ברק, הוא הכיר את העיר היטב, הוא ביקר בה מספר פעמים לרגל תפקידים שהוטלו עליו. הוא ראה אנשים ממהרים עם טלית ותפילין לתפילת ותיקין, לבו נחמץ בקרבן, פעם אף הוא היה מאלו שמשכימים קום

ורק התורה הייתה נר לרגליו, אם לא היה עושה את כל הטעויות יכול היה כיום להיות אבך חשוב מאד מגדולי הלמדנים שבירושלים, הוא בוודאי לא היה נרדף על צווארו.

אבל הוא רץ לעולם בו הרדיפה אחרי השררה וההישגיות היא הערך הראשי בחיים, לכן כיום הוא נרדף עד הצוואר, אנשים לא יכולים לפרגן שהוא אהוד על כל צמרת הפיקוד ושיש לו שאפתנות נדירה, בשל זה רודפים אותו זה חודשים ארוכים, כשהרודף הראשי שלו נהרג בידי כנופיה מסתורית מטילים מיד את האשמה עליו, אין כל סיכוי שהוא היה מסוגל לבצע מעשה כזה, דומה הדבר כאילו יאמרו...זבוב המית פיל.

אבל היה מי שדאג להטיל את האשמה עליו והאשמה המטופשת קנתה שביתה בקרב המחנה, עד שאפילו לינור האמינה בזה, היא אפילו לא ניסתה לברר איתו את הנושא לפני שעשתה צעד חד צדדי בצורה ממש לא ערכית, זה הראה לו עד כמה ערכי המוסר של החילוניים אינם יציבים, אפילו לא נחשבים ל"עלה נידף ברוח מצויה".

לאחר מעשה שמח שהקשר נותק, אם שנים רבות של אירוסין לא הועילו, אין ספק שהנישואין היו מחזיקים "מתענית אסתר עד פורים" על כל צעד ושעל הייתה המסגרת מתפרקת, כל טענה קטנה הייתה מטילה מריבה קשה ביניהם.

הוא חיפש את בית הכנסת בו אמור היה עידו להתפלל, הוא זכר ששם בית הכנסת הוא "אהל יוסף" הוא החליט שלא יפנה אליו בבקשת עזרה אלא יתנחל במקום, עליו לעשות רושם רציני, יש לו אוכל לשלושה ימים, הוא ישב בבית הכנסת וילמד יומם ולילה רק כשיצטרך לעזרה יפנה אליו, זו הזדמנות נדירה לחדש מעט את הקשר שלו עם הגמרא, קשר שכמעט נפרם לחלוטין, הוא זכר עד כמה התקשה לשוב אל הלימוד בשב שמתנתא, אבל בזכות אפרים זלמן היקר חזר אל הלימוד וחלק מהזיכרון שב אליו. עתה ינסה להתמודד עם מסכתות מוכרות מאד מסדרי נשים נזיקין מועד בהן השקיע רבות.

כשהגיע לבית הכנסת, התקיים שם מניין ותיקין, אחזו כבר באמצע פסוקי דמורה, הוא הניח תפילין בזריזות והתערה בתוך המניין, לאחר שנים רבות הוא שוב מתפלל במניין, הוא שכח כבר את טעם התפילה ואיך נראה שי"ץ בחזרת השי"ץ "אלעס האט איהם אויסגעזען טאטאל פרעמד" הכל היה זר לו לחלוטין, הוא הסתכל עליהם כביכול כטוריסט שהגיע לבית כנסת מתוך סקרנות לבחון איך נראית תפילה בבית הכנסת, הוא מגלה לחרדתו הרבה אדישות מוחלטת למה שמתרחש סביב, הוא רואה את התלהבות המתפללים, התפילה מחייה אותם, ישנם כמה שאפילו מתפללים בקול גדול (כקרלינאים מבטן ומלידה) ואילו הוא יבש כחורס.

אמנם הוא ממלמל את המילים, אבל הוא לא קולט את משמעותם, ניתוק של שנים גרם להרס כל המערכות, כל הרגש שלו אבד, האם כל כך התנתק מעברו, עד שכמעט דומה הוא לתינוק שנשבה בין הגויים?! הוא נזכר במאמר חכמים "עתיקתא קשא מחדתא" קשה לחזור לדברים ישנים אליהם היה רגיל שנים רבות.

הוא חש בחמיצות רבה, מחשבה קשה עלתה במוחו: האם אני דומה לגוי גמור רח"ל, האם באמת כל כך התרחקתי מהבית שלי שהיה בית יהודי שורשי ביותר עם כל החום היהודי, עד שאני חש כמו אדם זר לחלוטין?!

תחושה זו שברה אותו לחלוטין, לפתע הבין עד כמה שגה בדרכו החדשה, בה ניתץ את כל העבר המפואר, עבור חופן הנאות של עוה"ז שאפילו לא נהנה מהן, חוץ מרדיפות ושנאה איזומה לא קצר כלום, כל החלומות נגחו לחלוטין ועתה נותר בלא כלום.

הוא התפלל עמם כשהוא דומע, באמצע תפילת שמונה עשרה, הוא חש אבן כבדה מונחת על צווארו, אין לו מושג מה יהיה איתו בעתיד, הוא חיפש בעיניו את חברו לשעבר עידו דיסנציק אך לא מצאו, אולי טעה ולא הגיע לבית הכנסת שלו, או שהוא לא ממתפללי ותיקין? הכל יתכן, עוד היום גדול, עליו להתנחל כרגע בבית הכנסת הזה ולא לאבד רגעים חשובים בחיפוש, בפרט שאי אפשר לדעת אם ברגע שיגלו שהוא ברח מהמחנה לא יתחילו בחיפושים קדחתניים אחריו. הוא הכיר את יעילות המערכת ולא היה לו ספק שברגע שיתבייתו עליו חייו בסכנה איזומה.

לאחר התפילה חש טפיחה על השכם, יהודי כרסתן בעל זקן הזדר פנה אליו ושאל אותו מי הוא, הוא התנער מקיפאונו, מוחו אמר לו כי עליו להגיב לו ספונטנית, כדי שלא לעורר חשדות. הוא זרק לו מוכנית את השם שמואל איתן (אייזנבאך).

"מה אתה אומר, אולי אתה הבן של ר' דוד איתן היקר?"

לא, איני מכיר אדם כזה, אבל אולי אנו מקרבה רחוקה" השיב לברנש שבא לחטט כדרכם של יהודים סקרנים.

"מה אתה לא מכיר את סגן אלוף דוד איתן שיחי' מפקד העיר העתיקה?? הוא היה גיבור חייל, אדם חרדי שלא בוש בלבשו, מאיך היה מפקד רב עוז ותושייה, הוא לא נכנע עד שפשוט שבוהו יחד עם הרבנים חזן ומינצברג עם יתר שארית הפליטה".

"נדמה לי ששמעתי את שמעון, אבל עד כמה שנדמה לי מקור המשפחה שלו הוא הלוי אייזן ואילו אני בא ממשפחה אחרת".

"טוב אני מבין שאתה לא מעוניין לומר לי בדיוק מי אתה, אין בעיה, לא משנה מי אתה, מה שחשוב שאתה בא מזרעם של אבותינו אברהם יצחק ויעקב ומשבטי קה ולא איזה גוי משבעים אומות העולם, אם אתה מעוניין להתארח אצלי לארוחת בקר אשמח מאד, אני אוהב לארוח אנשים חדשים, זה מגוון את האווירה הדיכאונית אצלי, ענה בבדיחות הדעת.

"הייתי מעדיף להיות כעת עם עצמי" השיב חיים שלום, מה שפחות להיות עם אנשים זרים שמפוטטים עם ט' קבין, אי אפשר לדעת מה עלול לקרות ממילה מיותרת, נראה לי שהוא רה"ר מהלכת, חשב לעצמו.

"בסדר גמור תחוש בנוח, ההזמנה פתוחה בכל עת שתמצא, תוכל לבוא אלי, כדי שלא תרגיש עצמך במבוכה אציג את עצמי, שמי אליהו ברוכין אני מתפלל קבוע במניין הזה, לצערי הרב לא זכיתי להקים בית בישראל, אני חי לעצמי ומחכה לנפש חיה כדי לגוון את האווירה המשמימה בבית, לכן אני מחפש בנרות כל מי שאני חושב שהוא זר שאין לו היכן להתאכסן, כך אני מטיב עמו ועמי, בגדר "זה נהנה וזה לא חסר" הצטחק.

"תודה רבה על ההזמנה, כרגע איני זקוק לה, אבל אם בעתיד אצטוך לה אשמח לקבלה, ואני אומר לך מראש ישר כוח על עצם ההזמנה שמעידה על לב טוב ורחום".

***

להיכן נעלם מולי פלד?

מחנה יונה געש וסער, מולי נעלם לפתע פתאום בלי שאיש יחוש בכך, הראשונים שחשו בדבר היו חברי חדרו, כשקמו בבקר מצאו את מיטתו סתורה כביכול רק עתה קם, אבל חשד נפל בהם שאת הלילה לא בילה עמם, הם לא חשו אותו כבכל הלילות, הם מששו את מיטתו היא הייתה קרה כמבשרת להם שאת הלילה לא עשה עמם, בדיקה נוספת שערכו הסקרנים העלתה שהתרמיל שלו נעלם, כמו חפצים אישיים והעיקר שקית התפילין אינה במקומה, מעולם לא הוציא את התפילין מהחדר, הוא שמר עליהם מכל משמר, עתה לא היה להם ספק, הלילה עזב מולי את החדר, השאלה לזמן קצר או רב? הם היו בטוחים שברח בשל ההצקות הרבות שעבר, לא קל להתמודד עם אימה כל כך טעונה.

שמחתם גאתה עד לשמים, לבסוף הצליחו במטרתם להרחיק אותו מהחדר, הם מיהרו לבשר זאת לחבריהם, התגובות על כך היו מעורבות, היו ששמחו לאיד, אבל הרבה טענו שההתנהגות כלפי מולי בשל חשדות שלא הוכחו הייתה לא נכונה, עוד לא הוגשה נגדו אפילו תביעה אחת, כל אחד הוא בחזקת חפות עד שיוכח ההיפך, ואילו כלפי מולי נהגו שהוא בחזקת נאשם כל עוד לא הוכיח את חפותו.

אפילו יואב מרמורשטיין שינה לפתע את עורו, בלי מולי חסר לו את הצבע בחיים, הוא היה צריך אותו בשביל שישמש לו כרית לחבטות, הוא לא שנה את מולי באופן אישי, הוא היה בשבילו פרויקט לשמוח את כולם, בלעדיו החיים משעממים.

אל"מ מ. קיבל את הידיעה בשמחה לאיד, משאלת לבו עלתה בידו, אפשר לומר כבר "ברוך שפטרנו" אם הדבר היה מסור לידו היה עובר על כך לסדר היום, אבל הוא ידע שאם לא ידווח על כך לממונים עליו עלול הוא לתת את הדין, הוא מיהר להעביר מסר למשרדו של האלוף חיים לסקוב [שהיה מתוקף תפקידו ממונה על מחנות צה"ל] על סגן מולי שנתעד מן המחנה.

האלוף הזדעזע מאד, היתכן שהקצין המצטיין סגן מולי פלד ברח מהצבא? זה מטיל כתם גדול על הצבא שאין הוא "עורך עליון" באותם ימים הצבא היה הערך העליון ביותר בארץ, מי ששירת בצבא נחשב כאיש המעלה, ומי שערק ממנו נחשב בוגד נקלה, אם ההרגשה הזו חלה כלפי כל חייל אפילו טוראי, על אחת כמה וכמה כשמדבר בסגן מולי פלד שהיה מועמד לדרגת סרן, אלמלי אלו שניסו להניח לו רגליים (הלשוניות הרעות של בנג'י ומרעיו חלחלו היטב ולכן לא מיהרו לקדמו) כבר היה סגן אלוף, מה קרה למולי איך הגיעה לו מחשבה מטופשת לברוח מהמחנה בעת פריחתו?!

אבל אולי לא ברח, רק נטל חופשה בלי לדווח, צריך לבדוק את הנושא לעומק ולא להוציא מסקנות חפזות. דבר ראשון צריכים לזמן את מפקד המחנה שישמיע גרסה מסודרת, אך האלוף אינו מסתפק בזה אלא בכונתו לזמן עדויות חיילים מן המחנה, כדי להבין את הנושא כפי הצורך.

הוא שלח הזמנה דרך המזכיר שלו למפקד המחנה, הוא ביקש את חברי חדרו של מולי למסור עדות איך הייתה הנהגתו בימים האחרונים כמו כן זימן את מומי בר ואת סגן אלוף אורי הר מלך מפקדו לשעבר להעיד, המעמד של מומי כזקיק הקנה לו עדיפות על פני יתר החיילים, כזקיק הוא מכיר את כל המחנה ויכול לדעת יותר מכל חייל אחר מה באמת קורה.

מפקד המחנה ניצל את ההזדמנות הוא עיפר בעפר את דמותו של מולי, הוא תיאר אותו כחייל מושחת שחושב רק על עצמו, הוא גם התחרד וניסה להשפיע על אנשים נוספים לחזור בתשובה, בשל זה התקוטט עם המנוח בנג'י שחרד על צביון המחנה, מי ידע אולי בשל זה עשה את המעשה האיום, זה גם נותן רקע לבריחה המסתורית.

חקירה נגדית שנערכה על ידי צוות מיומן גילה סתירות ושקרים רבים, עד שכל עדותו נפסלה, בתיק נרשמה הערה כי המפקד אל"מ מ. אינו אמין, הוא לא מהסס לשקר ואפילו אינו מנסה לסדר את השקרים שיראו לכל הפחות הגיוניים.

חברי חדרו של חיים שלום ניסו למסור עדות מהימנה, אבל נראה היה שהיו טירונים מוחלטים בתחום המשחק, העדות שלהם נסתרה כבר בחקירה הראשונית, היא לא החזיקה מים, ניכר היה לכל שהם נשכרו על ידי גורם עוין שמעוניין להטיל את האשמה על מולי בלי אחיזה במציאות.

מומי הזמן אף הוא לתת עדות, הוא סיפר בקצרה את מסכת ההתעללויות אותם עבר מולי מעת הרצה, כאשר לא נתנו לו את הזכות הבסיסית ליהנות מחפזות עד שאשמתו תוכח לעין כל, הדברים הגיעו עד שהסיתו את ארוסתו כנגדו, האוירה כנגדו הייתה מאד טעונה, יתכן שבשלב זה ברח. מומי נחקר האם שיתף פעולה עם מולי, מומי הכחיש מכל וכל, הוא עמד יפה בחקירות הנגדיות אלא שבפולגרף היו סתירות, מומי זוכה מספק ולא הוגשה עליו תלונה על ניסיון לשבש חקירה.

סגן אלוף אורי ניסה בלהט לגונן על גיסו לשעבר, הוא השתדל להציג את מולי כאדם ישר ומוכשר ביותר שירק יועיל לצבא, הוא טען בפני כולם שהקנאה מדברת מפי שונאיו, איש מהם לא מחפש את האמת, על מפקדי הצבא לתת גיבוי מוחלט למולי שנודף על צווארו, אסור לראות את מעשהו כעריקה. אם מולי ידע שהמפקדים הבכירים נותנים לו גיבוי מלא אין ספק שיחזור בלי לערוך אחריו חיפושים מולי אוהב את הצבא הוא יברר באיזו דרך מה קורה במחנה ברגע שידע שהפיקוד מגבה אותו הוא כבר ידע לשוב לביתו הטבעי.

לאחר שמיעת כל העדויות התקיימה ישיבה סוערת בין בכירי הצבא אם לדון אותו כעריק או לנסות לבוא לקראתו ברגע שינסה ליצור קשר עקב המצוינות שלו כפי המלצת סגן אלוף אורי הר מלך. הייתה מחלוקת קשה בין המפקדים הבכירים, אך החלטת הרוב הייתה לדון אותו כעריק, אין שום צידוק לקום ולברוח מ"הצבא הקדוש" אם היה מבקש בקשת שחרור היו דנים על כך בכובד ראש בשל הנסיבות המחמירות, אך אם יקלו ראש בניסיון העריקה מי יודע אם זה לא יעודד מקרי עריקה נוספים, היחידים שגוננו עליו היו הרמטכ"ל ידן והאלוף לסקוב, מעמדם הבכיר לא הועיל להם, הם נאלצו לקבל את הכרעת הרוב, הישיבה נעלה בהחלטה להכריז על סגן מולי פלד כעריק על כל המשתמע.

לאחר החלטת הקצינות הבכירה הוכנס צוות מיוחד של המשטרה הצבאית לעניין, סריקות החלו ברחבי הארץ, מודעות של המשטרה הצבאית ובהן תמונות של העריק הופצו בערים הגדולות פורסמה בקשה לאזרחים הנאמנים, מי שרואה את העריק סגן מולי פלד עליו להסגירו לידי המשטרה הצבאית, כל היודע פרטים יפנה אל קצין העיר ויבוא על שכרו.

***

חיים שלום ישב בבית הכנסת "אהל יוסף" לאחר התפילה, מוחו תפוס בהרהורים, מה יהיה אם יעלו על עקבותיו, האם ימצו איתו את עומק הדין או שינסו לחפש עליו זכות בגין ההצלחות הרבות שלו, הוא קלט עתה שבזה שברח ולא עזב את הצבא בצורה מסודרת עשה טעות מרה, יתכן שהיה עליו לבקש שחרור מהצבא, למרות שחתם על צבא קבע, עם טיעונים נכונים יכול היה לבקש שחרור מהצבא, הוא יכול היה לטעון שבנסיבות שנוצרו, קשה לו להיות חלק מהצוות, במצב זה יתכן שיכול היה לכל הפחות לשבת באיזו פינה ולחכות מה יעשה בדינו, הוא לא זומן אפילו פעם אחת לחקירה ואיש לא הגיש כנגדו תלונה, יתכן שלא הייתה נפתחת כנגדו תביעה בעקבות הרצח בגין חוסר הראיות כנגדו.

אך בזה שברח כמו שפן ולא הגיש בקשת שחרור שיחק לידי אויביו, עתה יוכלו לתבוע אותו על עוון ודאי כעריק מהצבא, את הצבא לא יעניין מצבו הנפשי הרעוע בגין הרדיפות, היה עליו לפעול בצורה חוקית, אך כאשר ברח הפסיד המון זכויות, מי יודע אם לא ישלם על כך יקר מאד, אם יתפס הוא יחפש בכלא וגם יערוך כנגדו משפט (אולי פומבי), יתכן מאד שהשונאים שלו ינצלו את הבמה ויבקשו שיערכו לו גם משפט בגין חשדות ברצח בנג'ל. הוא התפתה כמו שוטה על ידי הכותב האלמוני שניסה לכרוך עליו את חבל התליה בצורה בטוחה, יתכן מאד שהיה זה אויב מתוחכם שרצה להפליל אותו בצורה טובה יותר.

בדקות הראשונות לא הפסיק לייסר את עצמו שלא שקל כדרכו את הדברים בכובד ראש, אלא פעל בחופזה בלי לקחת בחשבון את כל התוצאות העלולות להגיע, זרם דקיק של דמעות ניגר מעיניו, הוא לא בוש בהן בשל היותו בודד בבית הכנסת, הוא נתן לדמעותיו לשטוף את הכאב, לאחר חצי שעה נרגע, הוא חשב שאת הנעשה כרגע אין להשיב, אולי זה יותר טוב עבורו, משמים הכריעו בשבילו את הכף, סגרו לו את הדלת לחזור לצבא כדי שיתעשת באחת וישוב לצור מחצבתו.

הוא נזכר בחלום שקדם ליריות בו נגלה אליו אביו בפעם האחרונה הוא הזהיר אותו שזו היא הזדמנות חייו האחרונה לשוב בתשובה, באם לא הוא מאבד את ההזדמנות, אולי אביו פעל בשמים שיטעה בשיקול הדעת כך ישוב הביתה.

הוא ניגש לארון הספרים וחיפש גמרא שימשך אליה, הוא עבר על הספרים, מוציא גמרא אחרי גמרא ומהסס איזו גמרא תמשוך אותו לשוב ללמוד אותה, אחרי שכבר קרוב לעשר שנים הפסיק לשקוד על תלמודו. לבסוף הוציא את הגמרא "בבא בתרא" היא הייתה זכורה לו לטובה, הוא נזכר ברבו הקודם רב משה כהן שלימד אותו את המסכת בעומק העיון.

מחשבות עלו במוחו, אם לא הייתי מכיר את רב משה כהן יתכן ולא הייתי מצוי בכלל במקום הזה. אולי לא הייתי למדן גדול, יתכן שהייתי די סטנדרטי כמו אלו שהכרתי, כי לא היה להם מי שישקיע בהם, אבל לא הייתי מכיר את הקבוצה התימהונית של שוחרי המקדש' כך לא הייתי מכיר את כל אנשי האצ"ל ולא הייתי מכיר את יונטי ולא הייתי נגרר למקומות לא רצויים.

הוא פתח את המסכת וניסה ללמוד את הפרק הראשון, ברגעים הראשונים נראתה לו המסכת זרה לחלוטין, כביכול לא למדה מעולם, הוא חש כאב רב, היתכן שכך יהיה, שלא ישאר לי מכל העמל שהשקעתי משך שנים? אך הכל נעלם ממני? האם לא דיברתי שעות ע"ג שעות בעומק המסכת והנה היא נעולה בפני.

ענה ראה במוחש כי התורה חכמה אלוקית ואינה כחכמות אחרות בהן די להשקיע פעם פעמים והוא קונה אותה לתמיד, אבל כאן זה לא ק, אם מתנתקים מהגמרא היא גומלת בהתאם "אם תעזבני יום יומיים אעזבך".

ברגע הראשון נואש, הוא סגר את המסכת והחל לומר פרקי תהילים עם דמעות, לכל הפחות את זה הוא יודע, גם שם הוא לא מבין את עומק הדברים אבל לכל הפחות מתחבר למילים, הוא שפך לב כמים שיצא מהתסבוכת הנוראה ושיקבל שוב את ההארה הנכונה לשוב אל האמת. חצי שעה התמוגג בדמעות עם פרקי התהילים שמחברים את האדם לקונו גם לאחר שהתרחק, לאחר מיכן החליט ללמוד את הספר 'מסילת ישרים' ספר שמאד מטהר את המחשבה.

לפתע נעור בו הרצון לשוב אל מסכת בבא בתרא, אני חייב להוכיח לעצמי שאני כן יכול, אני אלמד אותה כמו ילד בלי הרבה הבנה, בסוף היא תחזור אלי, כפי שהיה עם השב שמעתתא שהצלחתי ללמוד אותה לאחר נתק של שנים.

המחשבה הזו הכניסה בו עידוד, הוא ניסה בשנית ללמוד את המסכת בפשטות בלי לנסות לחפש גדולות ונצורות, הוא עבר בגרסה דף על דף, מרגע לרגע חש איך מוחו ניעור מחדש, הוא נהנה לחזור ללימוד של פעם, אמנם לא ברמה של פעם אבל הייתה לו סוג של הנאה רוחנית.

באמצע הלימוד חש יד על כתפו, הוא הרים את ראשו הוא ראה את אליהו ברוכץ עומד ליד השולחן ומנסה לרמוז לו כי הוא רוצה להכין לו כוס קפה חם עם פרוסת עוגה, חיים שלום הודה לו מאד, זה ממש הגיע בזמן, הוא היה די מורעב ועדיין לא סעד את לבו, לאחר מיכן ניגש אליו ברוכץ ושאל אותו בעדינות אם הוא יכול להיות חברותא ללימוד. חיים שלום קיבל את הרעיון בשמחה, זה יגרום לו להסיח את דעתו מכל הסובב.

הלימוד הפיח בו רוח חדשה, הוא החל להרצות לו את דברי הגמרא ברובד הפשוט, הוא אמנם לא זכר את הפירושים של פעם, אבל המסכת נעורה בתוכו, ידיעות חשובות החלו לשוב אליו, זה נתן לו שמחת חיים אמיתית, הוא ראה בכך הארה משמים, כנראה שאביו פועל מלמעלה ולא נותן מנוח עד שהבין ישוב בתשובה שלימה.

מרגע לרגע חש איך הוא מתמזג עם הגמרא יותר ויותר, הוא מקבל טעם בלימוד, הוא חש שוב את המתקנות שלה, לפתע הוא מרגיש איך מתגמדים בעיניו חיי הצבא הם כבר לא כל שאיפת חייו, הוא שמח בהרגשה החדשה אולי הוא מתחיל חיים חדשים, כך נמשך הלימוד עד הצהרים, אליהו ברוכץ הזמינו לארוחת הצהרים, הפעם לא התנגד.

כשנכנס לבית גילה שהבית מסודר להפליא, אליהו היה אדם מסודר ונקי, הוא ידע להסתדר לבד, הוא הציע בפניו ארוחה עם רוחב לב, לאחר הארוחה שאל אותו אולי יתגורר אצלו כל עוד הוא חושב לבלות במקום, הפעם לא סירב לבקשתו, לחלוק עמו שכנות בחינם, הוא קיווה כי עשה עסק טוב, אליהו הוא אדם נעים וגם בשלן מעולה, הוא מאד השתדל להנעים את חייו של האורח, נראה כי אליהו הוא אדם טוב לב שאוהב לתת מכיסו ביד רחבה, הוא לא ידע שיש לו מטרה שונה לחלוטין, הוא ניסה לחלוב ממנו מידע על חייו המסתוריים, כזה הוא אליהו ברוכץ הוא סקן בצורה חולנית והוא משקיע לספק את יצרו, מהרגע הראשון סיקן אותו חיים שלום מי הוא ומהו, הוא נראה לו אדם שלא מן השורה, הוא הבחין שהוא אינטליגנטי בצורה יוצאת דופן, הוא לא יכול היה להשוות אותו ליתר המתפללים, כנראה שהוא מסתיר עבר מעניין מאחוריו, זה גירה את סקרנותו מי הוא ומה היה מעשהו בעבר.

אבל הפעם נתקל באגוז קשה לפיצוח, חיים שלום זיהה מיד את היצור הסקן שעלול להסגיר את סודותיו בהזדמנות הראשונה, הוא סכר את פיו לחלוטין ולא היה מוכן למסור על עצמו אף פרט שעלול להסגיר אותו.

כך החלה תקופה חדשה בחיי חיים שלום, הוא ישב בבית הכנסת "אהל יוסף" והשקיע את עצמו בלימוד, מפעם לפעם נעורו בו החלומות והגעגועים לימים הקודמים, חפץ היה לדעת מה קורה שם, מחשבות רבות עלו בראשו, אם ליצור קשר עם אותו כותב הפתק האלמוני כדי לברר על המצב, הוא הותיר לו אפשרות ליצור קשר, אבל לאחר זמן קצר נרתע מיצירת קשר, ספקות רבות נקרו במוחו שמא הוא אחד משונאיו שבכוונה הדיחו לברוח כדי להפיל אותו בידי המשטרה הצבאית, מחשבה זו הרתיעה אותו, הוא נאלץ לכבוש את סקרנותו הרבה, הוא רק לא ידע עד מתי יצטק להחביא את עצמו והאם זו הדרך להיות כל החיים במחבוא?

אם היה לו חבר אחד שיכול היה לבטוח בו היה חש את עצמו יותר בטוחה, הוא ציפה למצוא את עידו דיסנצ'יק ידיו לשעבר, משום מה בכל אותה תקופה לא דרכה רגלו בבית הכנסת הני"ל, אולי עקר את ביתו למקום אחר, הוא לא העז לשאול את אליהו עליו, הוא לא רצה שידע שהוא מכיר אותו, זה עלול לגרות את יצרו הסקרני הוא לא יתן לו מנוחה לרגע, עדיף להישאר בחוסר ידיעה ורק לא ליפול לידי פיו המתגלגל של אותו רוק מזדקן.